

מבצר היהדות באנגליה

תולדות "מחזיקי הדת"

מאת דוב חומה

הוספה עברית

[HEBREW APPENDIX]

כל הזכויות שמורות

תוכן הענינים

עמוד	
v	הקדמה "זכרון לדור אחרון" מאת הרב ר' צבי הירש פרבר שליט"א
xii	סמיכות של הרב ר' אברהם אבא ווערנער
xiii	מכתב מהרב ר' ישראל סלאנטער
xiii	העתקה ממכה"ע "השולמית" לונדון תר"ן
xiv	מכתב גלוי מראשי חברת "מחזיקי הדת" להרבנים גרולי הדוד
xvi	טיוטא ממכתב הרב ד"ר אדלר להרב ר' יצחק אלחנן
xvi	מכתב מהרב ר' בנימין זלמן שפיצר
xviii	שו"ת מהרב ר' בנימין זלמן שפיצר
xix	שו"ת מהרב ר' נפתלי סופר
xx	מכתב גלוי מהרב ר' שמואל מוהליבר
xxiii	מכתב מהרב ר' אידל זלמן גורדון
xxiii	מכתב ראשון מה"חפץ חיים"
xxv	מכתב שני מה"חפץ חיים"
xxvi	מכתב מ"הגדול דמינסק"
xxvii	מכתב מה"ערוך השלחן"
xxviii	גלריה מה"ערוך השלחן"
xxix	מכתב ראשון מהמ"צ דמינסק
xxx	מכתב שני מהמ"צ דמינסק
xxx	מכתב מ"העלוי דרוגטשוב"
xxxix	מכתב מהרב ר' נח יצחק דיסקין
xxxix	מכתב גלוי מהרב ר' נח יצחק דיסקין
xxxix	מכתב מהרב ר' יוסף יפה
xxxix	מכתב מהרב ר' אבא יעקב בורוכוב
xxxix	מכתב מהרב ר' שמעון רוב אנאליק
xxxix	מכתב מהרב ר' שמחה בונם עהרענפעלד

xxxvi	התחייבות השו"ב ותקנות השחיטה אצל ק"ק "מחזיקי הדת"
xxxvi	מכתב מהרב ד"ר אדלר להרב ר' אבא ווערנער
xxxvii	טיוטות ממכתב מהרב ר' אברהם אבא ווערנער להרב ר' ברוך חומה
xlv	מכתב ברכה מהרב ר' אברהם אבא ווערנער להרב ד"ר אדלר
xlv	מכתב מדודי הרב ר' ברוך חומה
xlvi	מכתב ראשון מהרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק
xlvi	מכתב מנשיא "מחזיקי הדת" להרב קוק
xlvii	מכתב שני מהרב קוק
xlviii	מכתב שלישי מהרב קוק
xlviii	הזרה מהרב קוק

זכרון לדור אחרון

זכור ימות עולם בינו שנות הור ודור,
שאל אביך ויגיד וקניד ויאמרו לך
(דברים ל"ב)

וְשֵׁם דרך אראנו בישע אלקים (תהלים נ') ובמדרש ר"י אומר אלו מסלקי דרכים וסופרים ומשנים ומלמדי תינוקות, ד"א אלו בני אדם המדליקים נרות במבואות האפלות... הדברים האלה נוכל לקרא בצדק על אותם יחידי סגולה לעם סגולה שומרי תורה ויראי ה' צדיקים ואנשי מעשה בוני ומיסדי קהלת מחזיקי הדת ושומרי שבת פה לונדון, אשר הקדישו כל כחם אונם והונם, לגרש ענני הערפל אשר כסו פני כל הארץ, סקלו דרך ה' שהיתה מלאה על כל צעד אבני נגף וצורי מכשול, והאירו המבואות האפלות בנר מצוה ואור תורה, והעמידו סופרים ומשנים ומלמדי תינוקות של בית רבן, ולהרביץ תורה ודת קודש לזקנים ונערים שהיו רעבים וצמאים לדבר ה', שלא תכבה גזלת הנשארה בקרב שה פזורה, עודני וזכר הרושם הנפלא ברוחי ונפשי מדי בואי בפעם הראשונה בשנת עת"ר בבהמ"ד מחזיקי הדת, וכמה גדלה עליצות נפשי בראותי איך דלתותיופתחות כל היום לכל מבקשי ה', תל תלפיות לתורה ועבודה וגמ"ח, נקי מכל החיקויים הקופיים למנהגים זרים לרוח ישראל סבא אשר השריצו רועי רוח כסיר נפות, והכל מתנהג בבהמ"ד הגדול והנהדר הזה עפ"י השו"ע שהוא נר לרגלנו, ובדרך הקודש אשר סללו אבותינו ורבותינו אשר מעולם, עד אשר דמיתי כי בקאונא או ווילנא רגלי עומדות, וגלת הכותרת אשר על פני העדה הקדושה איש זקן והדרת שיבה, עוטה מעיל הענה ויראת ה' טהורה, וכל המדות החמודות שהתורה נקנית בהם, הרב הגאון הישיש פאר הרבנים ונזר הנבונים רבי אברהם אבא וערנער, לפנים מר"צ בטעלו בחיי האב"ד הרב הגאון האמתי ר' יוסף ריוזין בעהמ"ח שר"ת עדות ביוסף ב"ח [אח"כ רב בסלונים ושם מגר"כ] ובימי הרב הגאון הצדיק ר' יהושע העליר זצ"ל, ואח"כ רב אב"ד בהעלסינגפורט ומשם נעתר בשנת תרנ"א להפצרות הבע"ב החרדים דפה לונדון לקבל עליו משרת רב במחזה"ד, להקים דת תוה"ק על תלה לסקל הדרכים המובילים בית ה', ולהאיר המבואות האפלות באש דת קודש, לחברש לשבורי לב הנאנחים והנאנקים על העזובה הנוראה בכל עיני היהדות, וביותר בשמירת ש"ק וחנוך דתי ומסורתית לתינוקות של בית רבן, ועיני כשרות, כי רבים סגפו עצמם ויגורו מאכילת בשר בשמעם ובראותם הקלקולים והמכשולים הרבים במקצוע זה:

"שגם הקצבים היותר טובים שבהם מחללים שבת ויר"ט בפרהסיא, ואלה אשר הם תחת השגחת ב"ד מוכרים חלב גמור ליהודים, וגם הבשר אינו מנוקד, וגם מוכרים לבני בשר שעבר ג' ימים ויותר בלי שום הדחה במים, דברים שיש עדות ברורה, וגם הם בעצמם לא יכחישו זאת, והבי"ד יודעים

ושותקים על הכל, וכאשר הלכו להציע כל המכשולים והפרצות מצד השוחטים והקצבים לפני הרב הכולל, שהמה תחת השגחתו והשגחת ב"ד, לא רצה להעמיק בדרישה וחקירה, ובכ"ז נגלה מעצמו כי בשך שעבר עליו ג' ימים בלא שום הדחה הותרה ממש לכל הקצבים למכור, וראש השומרים אמר כי מעת שנשבר הדלי אין לו כלי במה להדיח הבשר, וכן נתברר שהקצבים מוכרים חלב הכליות לבני"ז זה עשרים שנה, הרב הכולל נתבייש, ואמר כי יתקן עתה המכשול הזה" (הוספה לס' האמת והשלום)

זה לשון מכה"ע "דוואיש קרוניקל" ל' גיסן תרנ"א 8-טען מאי נומר 1153 אות באות:

"בהאטעל טרי נאנס אלדגייט היתה אסיפה ממוכרי בשר כשר להתייעץ בדבר השאלה בעניני מכירת בשר אחוריים, הי"ר מר . . . הציע לפני הקרואים במליצה יפה וצחה כי נאספו עתה לקחת עצה מה לעשות, כי קבלו מכתב מהרב הכולל דר"א שנתן להם זמן מעת לעת להפסיק מכירת חלב הכליות, אנכי (הי"ר) אומר באמונה, אם כי בכל עת זמן תמיד היה כל חפצנו למלא רצון הדר"א ולתת אותן לרבריו, אבל עתה בדבר הנוגע למכירת חלב הכליות אשר כבר מורגלים הקונים בזה "עשרים שנה" היא עתה לדעתי מדברים הבלתי אפשריים, כי אין לאל ידם עתה ליתן שומן אחד תחת חלב הכליות, כי כבר הסכימו הקונים בחלב הכליות . . . מר ב' . . . הסכים לרבריו היושב ראש, ואמר עוד כי הלוא הוא שחוק לחשוב בזמן הזה כי חשובי היהודים הקונים יקנו בשר אם החלב יהיה קלוף מתוכו . . . מר ג' . . . ו' . . . פ' . . . ס' . . . ועוד כמה אמרו שאם יהיו מוכרחים לנקד החלב, אז יותר טוב להם לסגור חנויותיהם, עוד הוסיף מר ג' . . . ואמר דין קשה כזה יגרם שרוב היהודים יקנו לגמרי בשר טריפה, ומר ל' . . . אמר כי מכירת בשר אחוריים לא היה מצד חפץ הקצבים, אך קול העם אשר צעקו ויחפצו בזה, ולכן אין להם כח למשול בחפץ העם, ואחד כל אלה, יצא ההסכם כי ילכו אצל הדר"א, ולהתועד אתו ולהגיד לו כי דבר בלתי אפשר הוא להפסיק מכירת חלב הכליות" (כ"ז העתקתי מהוספה לקונטרס האמת והשלום אשר אתי).

אחרי כן נדפס במכ"ע "דוואיש קרוניקל" ז' אייר תרנ"א 15-טען מאי נומר 1154 כדברים האלה (מועתק בקונטרס הנ"ל):

"כי ביום ג' נתועדו במשרד הר' הכולל דר"א ברחוב פינסבורי סקווער, מוכרי בשר כשר ובתוכם היה הדר"א אהוד"ר גסטר, חכם הספרדים, והדיינים ר"י ריינאוויץ ור"ד שפייערס, ומר וו. מנהל בית ועד השחיטה, הקצבים היו בערך שלושים איש, ובתוכם גם סוחרי בהמות, והיו הרבה טענות ודברים מהקצבים שאם יעמיסו עליהם עול קשה לא יחזיקו אצלם מנקדים ושומרים כלל, ועוד שאם יהיו מוכרחים לשמור כל הדינים הנחוצים, אז יעלה מחיר הבשר יותר בארבעה פעמים על כל ליטרדא בשר, ואחרי כל הטענות והדברים נגמר הדבר על צד הטוב לפניהם, כי מכירת חלב הכליות לבני"ז ישאר על עמרו כקדם". עד כאן ההעתקה מיום ז' אייר תרנ"א;

ובשנת תרנ"ב י"ב אייר נדפס מחדש אשר הקצבים נתאספו ואמרו למה להם לשלם השומרים והמנקדים אחרי שלא יבואו בעוד מועד לנקד בשר אחוריים, וגם לא יבינו לנכון איך לנקד בשר אחוריים, וכאשר יבואו לחנותם כבר נמכר

קודם בואם כל בשר אחודיים, ולמה להם לשלם לחנם להשומרים ומנקרים הללו שאינם עושים מאומה... מכל הדברים הברודים שנתפרסמו בלא שום הכחשות אפשר להרגיש המצב הפדוע והעגום אז במצב היהדות בכלל, ובמצב הכשרות בפרט, וידענו איש חשוב ויקר אשר נסע מליטא בעצת מרן הגאון הקדוש בעל חפץ חיים זצ"ל למדינת בריטניא והזהירו כמה פעמים שלא יטעום טעם בשר כל ימי שבתו כאן, ורק בתנאי זה ירשהו לנסוע, ולמדות חולשתו שמד פקודת הגה"צ, וכשש שנים לא טעם טעם בשר, והרופאים אמרו כי פה האויר מסוכן למי שאיננו אוכל בשר, ומה יעשה האיש או האשה אשר לא ירצו להתגאל נפשם בספק טריפה ונבלה וחלב דם, והדבר הזה נע לפקר'נ ממש, והרבה אנשים יראים וחרדים לדבר ה' שנמנעו מלאכול בשר נחלש כחם ונפלו למשכב, ולכן לא יפלא כי הנחשלים אורו חיל וחפץ ה' הצליח בידם ליסד חבורה מחוזה"ד ושומרי שבת ולהביא את הרב הגאה"צ רבי אברהם אבא ווערנער זצ"ל לנהלם בדרך הקודש, אשר באמת עלה בידו וביד חבריו הבע"ב הצדיקים והישירים לעורר התרדמה ולעורר יראי ה' לפעולה ולמעשה, לשמידת ש"ק ות"ת לתשב"ד ברוח תוה"ק הכתובה והמסורה, והרחבת מעשה הצדקה והחסד לכל עובר ושב עני תכה רוח, אך כאשר הרהיבו עוז בנפשם ליסד שחיטה כשרה כדת של תורה, וש"בים מומחים ויראי ה' באמת וגדולי תורה, אז חרה אפם של הדר"א וחבריו, כי ראו בזה קהלה נפרדת והורדת כבודם ועלבון דבנותם והעדר סמכותם בעיני כשרות, ויקומו לערוך מלחמת תגופה בחרב שלופה, ובכח משרתיים וסופדי עתוניהם ובכל האמצעים שהתירו להם, לחתור חתירות נגד הרב הגאון הצדיק ר"א ווערנער ועדתו, ויורו חציהם מקרוב ומרחוק להצר צעדיהם ולסתום צנודי הכנסותיהם, ולא נחו ולא שקטו עד שנודמן להם איש חיל עובר אורח בשביל עניניו, אשר הדר"א מצא לנכון לכבדו ולקרבו... והוא נתעה למלא משאלותיו להמליץ טובה עליו ועל דבנותו לפני רבני וגדולי חר"ל שאין ברבנותו כל נפתל ועקש, וכי הכל כדת של תורה, ואך קומץ אנשים זרים מדלת העם שמו להם איש אחד למורה, ונועזו לבדות עלילות, ולהסיג גבולו של הרב הכולל, ולגרום חה"ש וגם שגאה כבושה על בני ר"פ מצד הרב הכולל ומשפחות אצילי ישראל דאטשילד, מאנטאניו, ועוד, הקדובים למלכות אשר כל בית ישראל פתים לעזרתם בצר להם, והטיל במכתביו לכל גדולי הדור פחד כאלו המחזזה"ד והרב החדש (שצ"ר אותו כאיש פשוט שאינו בממדיגת דב, עד שהגדולים לא ידעו שיש להם עסק עם רב גדול וצדיק ובעל הדיאה מובהק) מביאים במעשיהם סכנה על כלל ישראל, עד שעלה ביד המליץ יושר הג"ל להטות לב מרן הגאון רבנו יצחק אלחנן זצ"ל לצאת נגד מחוזה"ד ולאסור השחיטה שלהם והכלים שלהם, ולדון אותם כמסיגי גבול, ואם עלה בידו להטות לב גאון הדור, היה נקל לו אח"כ להשיג גם חתימת מרן הנצי"ב, ורבי דוד פרידמן מקרלין, רבי ישראל איסד שפירא, רבי אלכסנדר משה לפידות, ועוד, אשר בלא דרישה וחקירה נמשכו להסכים ולאסור, כי מי הרואה את רבנו יצחק אלחנן יצא ולא יצא

אחריו? הרב הגה"צ דמחזה"ד ואלופי עדתו כתבו לגדולי הדור לרחם עליהם ולשלוח אחד או שנים אנשים צדיקים חכמי לב ויראי ה' באמת ושונאי בצע שיבואו לכאן על חשבונם של חברי מחזה"ד, ולחקוד על אתר למען יראו ויוכחו על אמיתת הרבדים וכי המה בטוחים כי בפה מלא יענו ויאמרו שלא הוגד להם החצי מן המצב הפרוע, וחלילה להם לירא פן יבולע ע"ז לכלל ישראל ח"ו, כי אצילי ישראל כמו השר ראטשילד וחבריו ישרי לב המה, ואין רצונם להכריח ח"ו ולהכניע יראי ה' להעבירם על דעתם ומוכנים להניחם לנהוג עניני הדת כרצונם, והלורד נתנאל ראטשילד כשמעו הרעש הגדול והמחלוקה הגוראה שעשה הרב הכולל ומשרתיו נגר מחזה"ד (שכרו אנשים להכריז בקולי קולות ופודו מודעות צעקניות שהבשר מחזה"ד טריפה והכלים אסורים וגם אחד המגידים הפכפך בדעותיו נשתחר להמטיר חרפות וגידופים על מחזה"ד והרב הגה"צ שלהם) אמר הלורד ראטשילד להד"ר אדלר מדוע תעשה ככה? הלא פה ארץ חופש היא ורשות לכל אחד להתנהג עפ"י תורתו ודעותיו, וברם זכור הוא לטוב כי אלמלא הוא היו טרף לשיניהם, ורק עצה עמוקה לקחו בערמה להטיל אימות ופחדים על רבני וגדולי רוסיא כי זה שפתחו מחזה"ד שחיטה כשרה, הוא סכנה לכלל ישראל, ומעשה ש. הצליח נפול אימה ופחד על כמה גדולי ישראל, ובהשענם על ערות יחיד של הרב העובר אורח הנ"ל בלא שום חקירה ורדישה מהצד השני לקיים מ"ש ושמוע בין אחיכם ושפטתם צדק, ואל תדן את חבירך עד שתגיע למקומו, דנו דיני נפשות, וכמה מיני צרות ויסורים ושפי"ד נגרם ע"י זה, כמסופר בהוספה לספר האמת והשלום, ותחת להחזיק טובה וברכה לחברי מחזה"ד על הטוב שעושים לגרוד פרצות הדת, עוד יצאו ללחום נגרם בשצף קצף.

זכורים לטוב כמה מגדולי הדור אשר אחרי שראודבריאלופי מחזה"ד שנרפס בהוספה לספר האמת והשלום נמס לבם בקרבם, ויצאו לחזק ידם ולבם שלא ישימו לב לאיסור זה שיצא בשגה וחסרון ידיעה, ולא יחושו כלל, יאכלו עניים וישבעו ויסיפו עז ואומץ למען ה' ותורתו חכות הרבים יגן עליהם להצילם משונאיהם ומנגדיהם, ובתוכם היה הגאון האמתי מאוד הגולה, הגדול ממינסק רבי ירוחם יהודא ליב פערלמאן, והראב"ד הגה"צ ר' חיים זעליג מרגנשטערין, הגה"ק רבנו בעל חפץ חיים, הגאון מאה"ג רבי יוסף ראזין מדורנינסק, הגאון רבי שמעון בער משעדליץ בעהמח"ס אורח משפט על חר"מ, הגה"צ רבי נפתלי סופר תלמיד החת"ס וצ"ל בעה"מ ספר מטה נפתלי, הגאון בעל ערוך השולחן, הגאון ר' אבא יעקב הכהן בעהמ"ס חבל יעקב, הגאון האמתי ר' זלמן שפיטצער מוריען בעהמח"ס תקן שלמה ב"ח (חתן מרן החת"ס) והגה"צ ד"ר ר' שלמה ברייער מפפר"מ (חתן הגה"צ רש"ד הידש וצ"ל) ועוד גדולי ישראל אשר עמדו לימין מחזה"ד, והחזיקו להם טובה וברכה בעד מסירת נפשם להגן על דת תוה"ק ולעמוד בפרץ נגד התועים ומתעים, אך לא מצאו עז בנפשם לצאת גלוי במכ"ע למחות נגד הרב הכולל וב"ד שלו, מפני

קול עלה נידף ופחד שוא שהפיצו בחו"ל כי יצמח מזה ח"ו סכנה לכלל ישראל הזקוקים תמיד לעזרת אצילי ישראל בלונדון הקרובים למלכות... וכפי הנשמע הצטער אח"כ גם הגאון רבנו יצחק אלחנן זצ"ל, אך היה קשה לו מפני כמה טעמים לחזור מדעתו, אך למרות מכתבי גדולי וגאוני ישראל שהכשירו שחיטת מחזה"ד ואמצו את ידם בכל כחם בדברים החוצבים להבות אש נגד מגניהם, אך האיסור של הגאון רבנו יצחק אלחנן זצ"ל שהדפיסו והפיצו בשוקים ובדחובות, בבתי כנסיות ומכה"ע בקולי קולות, היה ככדור מפוצץ לפרוץ חומת מחזה"ד ולהרפות ידי הבונים, להצר ולהעיק להם בלא חמלה, עד שכלתה פרוטה מכיסם והרב הגה"צ והשר"ב שנים נשארו בעוני ומחסור גורא, ואף שהרב הגה"צ קבל יסורי עצמו ועלבונתו ועמד בנסיונות הכי נוראים ומכאיבים, אך קשה היה לו לראות בצערם של השר"בים ושותיהם וילדיהם, אשר היו באים לביתו לשפוך מרי שיחם ולבקש אוכל לנפשם, עד שהוכרח לדאבון נפשו להתפשר עם הרר"א בעניני שחיטה וכשרות, ולהציל מה שאפשר להציל, תקונים חלקיים, כלומר רק בעד חברי מחזה"ד שיהיה להם רשות ליבחר ארבעה שר"בים כרצונם תחת השגחתם, אך משכורתם תהיה מקופת מכס השחיטה הכללית, וגם רשאים לקבוע עד ששה איטליזים למכירת בשר כשר דמחזה"ד, ובזה קמה הסערה לדממה, וכפי הנראה הביאו חברי מחזה"ד במחלוקה זו תועלת גם במצב הכשרות הכללי אשר מחוץ לגבולם, והורגש אח"כ שאיפה לתקן, וגם נתפרסם שגם שאר חלקי הכשרות הוטבו עצהיר"ט, ובכל זאת מצאו הרבנים הגדולים הרבה קלקולים במצב הכשרות הכללי, אספו אספות וקראו תגר וקבעו ועדים לטכס עצה, ובלא שום פניות עצמיות ח"ו עד שגם בשנת תרע"ט ה' אר"ש יכתוב הרב הגאון הגדול רא"י הכהן קוק זצ"ל (שהתגורר אז כאן והיה הרב דמחזה"ד) בפנקס ועד הרבנים (אשר תחת ידי) "כי מצא מצב הכשרות בענין שחיטה ומכירת הבשר שהקלקולים הם מרובים מאד, והמכשולים בעניני כשרות רבים הם, ואי אפשר להניח הדבר כמו שהוא וחובה קדושה להתחזק ולגדור פרוץ ועל החתום אבדהם יצחק הכהן קוק, מאיר צבי ד"ר יונג, צבי הירש פערבער, שמר"י יצחק בלאך, פנחס יעקב גערבער, מרדכי צבי שווארץ, מאיר הלוי צימרמאן, שרגא מאיר לייזעראוויץ.

הרבנים החרדים בוני היהדות עמלו בכל כחם וסבלו עמל ותלאות שונות וגם פזרו משלהם הוצאות מרובות, ובמסדר הגדול והנהדר שהיה להם במורחה של עיר, וכל עניני דת ודין הובא לפניהם (ועוד הפנקס הגדול עם הרבה תעודות חשובות אשר יעידו על רוב עמלם לש"ש להחזקת הדת בידי, בהיותי אז סגן י"ד) מנהיגי הבא"ש והרה"כ באו לידי הכרת צדקת הרבנים ודרישותיהם הצודקות, והחליטו לעשות קץ למצב המסוכן בעניני כשרות, ולמלא הפעם כל משאלות הרבנים להעמיד כשרות הבשר על הגובה הראוי בלא חשש ופקפוק והכל על מקומו יבוא בשלום (זה היה בשנת תרפ"ג) ונשיא הבארד א"ש עם הרב הכולל קבעו יום ושעה להתועד עם ידידי ורעי החביב

הרה"ג המצוין מגדל עזו לתה"ק רבי חיים אביגדור ד"ר שפולד זצ"ל ועמו אנכי כותב הטורים האלה, לסדר עמהם כל התקונים הנחוצים לכללות השחיטה וכשרות, אך פתאום נתבשרנו כי הועידה נדחתה ללא זמן אחר... נדהמנו לשמוע, אך פתרון הדבר נתגלה לנו לדאבונו הגדול, כי איזה חברים מן המהגרים החדשים אשר נכשלנו לצרפם לועד הרבנים, מצאו שעת הכושר להשתמש במאורע זה לטובתם והנאתם הפרטית ועשו מה שעשו בחשאי בלא ידיעתנו... וכל עמלנו עלתה בתהו ונשארו כמטרה לחצים, ובי פגע הדבר יותר לרעה כאשר ספרתי באורך בספר זכרונותי, וגם בהרה"ג ד"ר שפולד זצ"ל פגע מאורע זה בבריאותו והוכרחנו למשוך ידנו מזה ולהמשיך קיום ועד הרבנים במתי מעט הרבנים הנאמנים לה' ותורתו נקיי כפים, המולזלים בנסילת ידיים...

הרב הגאון רבי אברהם אבא ווערנער היה אהוב וחיביב לכל המפלגות, ביתו היה פתוח תמיד לכל מבקשי פניו, אם לד"ת אם לעצה וסיוע, רבות התענגתי לשמוע מאתו ד"ת וחכמה וספוריו הנעימים ומעניינים מהגר"א ותלמידיו הגאונים, אשר בעקבותיהם הלך בלי לנטות ימין ושמאל מהשר"ע, וכל מנהג או חומרא שלא נזכר בשר"ע הרחיק מעליו, והיה בעל הוראה מומחה ומובהק כאחד מגדולי ישראל, (עיין ספר חיי עולם להרה"ג ד"ר ר' מאיר לערנער, ברלין תרס"ה, תשובתו היקרה ע"ד איסור קבורת אפר הנשרפים, כדעת כל גדולי הדור בתשובותיהם שם) היה מקבל כל אדם בענוה וסבר פנים יפות, ומשך לב כל אחד לאהבה אותו ולשמוע בקולו, ורבות פעל ועשה עם חבריו ועושי רצונו הטהור לעורר את התדרמה שהיתה נסוכה על אחביי החרדים לדבר ה' ולעודדם לפעולה ומעשה, הת"ת שיסדו היתה הפרחדור ליסוד ישיבת עץ חיים שזכיתי להיות אחד מבניה, וממנה נסתעפו עוד ישיבות בעיירות המדינה, ובהמ"ד מחזיקי הדת נשאר על תלו לתהלה ותפארת ברוח היהדות המסורתית, מרכז לתורה ועבודת ה' (מגיד מישרים מצאתי שם איש צדיק הרב ר' דניאל כהן, ואחריו הרה"ג ר' יצחק ראובן ארענשטיין בעהמ"ס חרחי פנינים זצ"ל) חכה לזקנה ושיבה טובה, ונפטר בשם טוב עשרה בטבת תרע"ג, הובל למוחתו בכבוד הכי גדול ובמספר תמרורים תנצב"ה.

ברם זכור לטוב אחד מראשי הלוחמים למען כבוד ה' ותורתו איש צדיק וישר אוצר יראת ה' צדקה ומע"ט הרב ר' יעקב צינקין זצ"ל גלב"ע י"ט מני"א תרע"ה בעהמ"ס ספר חשבונות של מצוה וספר האמת והשלום, וקונטרס הוספה (שהרע"ש לבב גדולי ישראל לעמוד לימין מחזה"ד) כל הספרים האלה נדפסו בעילום שמו כרצונו הטהור, הוא היה הרוח החיה בכל פעולות הגר"א ווערנער זצ"ל, אשר ציירתי דמות דיוקנו הרוחנית בהקדמתי לספרו חשבונות של מצוה, אשר סדרתיו והוצאתיו לאור בשנת תר"פ, די לפני להעתיק מעט מדברי צוואתו אשר יעידו על רוב צדקתו, וה לשונו "אתם ידעתם את כל התלאה

והטורח העצום אשר מצאתני מאז החילוני ליסד את הבית הזה מחזה"ד, אם אמרתי אספרה תקצר היריעה, אדמה כי אוכל לומר (ברבבות הבדלות) כמו שאמר מרע"ה על התורה "נפשי נתתי עליה דמי נתתי עליה" דמי נשפך עליה כמים המוגרים ארצה בחירופים וגידופים ע"י מכה"ע ועוד ועוד, וכמה שנים למדתי עם הצבור שני שעות בכל יום בין מנחה למערב, ובלייל ש"ק ערך שלשה שעות, למדתי חומש והלכות ומוסר, הכינותי להם תה לשתות, וטאבאק להריח והעירותים משנתם למען ישמעו וילמדו, ובש"ק דרשתי כמה פעמים דרשות ולמדתי פ"א, והכל על מגן בלי שום קבלת פרס, אפילו פרוטה אחת לא נהניתי מבהכנ"ס, ולא לקחתי מיד איש מאומה, לבר מאחד ששלח לי על פורים מתנה ומשלוח מנות, ואדרבה כמה פעמים נתתי ששה ל"ש על רענט שחסר, וזה היה בימי עניי ומרודי, וקמצתי מעצמי ובשרי, וע"כ אדמה כי יש לי הצדק לצות עליה כי יש לי בה קנין עצום וחזק, ואתם מחויבים לשמור הכל למען כבוד ה' ותהו"ק, ראשית לשמור כל התקנות הנוגעים לד"ת שיהיו הכל עפ"י השר"ע והפוסקים, ולהזהר שלא לדבר בקריאת התורה וחזרת הש"ץ ובקדישים וכו', ושלא למנות להתפלל חזן עם משורדים, כי אם בעל תפלה הנון בן תורה יר"ש, ושלא לעשות שום מנהג גאון ושחץ כמו באקס לגבאים וכו', ולהשגיח על הגמ"ח אשר יסדתי שיהיה דבר של קיימא (בענין הגמ"ח עזר לו הרבה ירדו הרב הישיש ר' אברהם נתן ב"ר ישעיה הכהן אהרנטון, נפטר בש"ט י"ב ניסן תרע"ז) ולעזור (כאן פרט בשמותם אנשים הנצרכים לעזר וסיוע) למעט בדברים בטלים בין מנחה למערב, ולקבוע מגיד מישרים לדרוש מענינא דיומא וכו' (ספרו חשבונות של מצוה הוא יקר מאד וראוי להדפיסו מחדש עם ספרו האמת והשלום, שיש להם גם ערך היסטורי חשוב).

בן ראוי להזכיר עוד איש צדיק וישר ר' מיכאל הלוי (המכונה ר' מייקל ליווי זצ"ל) חתן הגה"צ רש"ר הירש זצ"ל מפפד"מ, ובנו הרב ר' ישעי' ז"ל, אשר בביתם היו מתועדים לטכס עצה ולהגביר חילים בכל דבר הנוגע לחזוק הדת, וגם גיסו הרב הגה"צ ד"ר שלמה ברוער זצ"ל מפפד"מ עזר הרבה לחזק ידים רפות, וכל אלה הצדיקים והישרים בלבותם, שהאירו אור במושבותם, ולזרעם לדורותם, ללכת באורחותם, ראויים להציב להם יד ושם עולם לזכרון לדור אחרון, וכמ"ש (משלי י') זכר צדיק לברכה, ואמרו חז"ל (מגילה כ"ה) האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה ינוחו לו ברכות על ראשו (ועיין יומא ל"ח) כי זכרון צדיקים ופעולותיהם בימי חייהם, יביאו רוב ברכה לדורותיהם אחריהם, לאחזו במעשיהם, ובלי נטות מנתיבותיהם, עד נזכה לקול מבשר הבא להשיב לב אבות על בנים, וישראל נזעע בה' תשועת עולמים, כעתירת עבד לעבדי ה' וחושבי שמו הכר"ח ט"ב שבט תש"ב לפ"ק פה לתדון. וו. ע.

צבי הירש במ"ה שמעון יהודא ליב **פערבער**

רב פ"ק הג"ל

סמיכות של הרב ר' אברהם אבא ווערנער

היות כי גנש לפנינו ח"מ האברך המופלג השנון כ"ש מוהר"ר אברהם אבא במוהר"ר יעקב ובקש מאתנו ח"מ שאנחנו ח"מ ניתן לו דשיון להודות בקהילתו קהל ווענר מחמת אשר אין שם כעת מורה ורב ורצה לקיים במקום שאין אנשים השתרל להיות איש והנה חזותו מוכיח עליו אשר הוא מלא דבר ד' זו הלכה וצודבא מרבנן כד נבט נבט ויהי' נזר הרבנות הולמותו מחמת התמדתו ונוצר תאנה יאכל פד' לזאת ניתן להאברך הנ"ל דשיון מאתנו ח"מ יודה יודה ידן ידן אך ברבד הקשה יגיש לדבנן קשישאי עד אשר יגדל בתורה הכ"ד הבאים עה"ח אור ליום ג' עשרה בטבת תרי"ז לפ"ק פה"ק זאנר חדש. נאום צמח בא"א מוהר"ר מתת" וצללה"ה זקש. נאום אורי דוד בלא"א מ"ה יוסף וזלה"ה חופ"ק זאנר ישן.

והנה אנחנו נשאנו ונתננו אתו ובטוחים אנחנו שיהי' גבר בגוברין דיהודאין ויגדל בתורה.

צמח הנ"ל

אורי דוד הנ"ל

* * *

הרב הג' המפורסם רך בשנים ואב בחכמה חדיפא ושינא צמ"ס כו' מוהר"ר אברהם אבא בהרב מוהר"ר יעקב חיימא נ"י מפה הנהו כבר מוסמך מן הרבנים גאוני זמניתו, עוד בהיותו כבן עשרים שנה נתנו עדותם עליו נאמנה כי רב חילו לאורייתא, מלא דבר ה' (זו הלכה) מהש"ס ואביזדיהו גמור וסבור הרבה בתלמוד ופוסקים רוא"ח לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, וכי ראוי הוא בכל הפרטים להיות כתר הרבנות הולמתו לדין ולהודות בכל תפוצות ישראל, לכבוד שמו יקר יתנו כל יודעיו ומכיריו ביחוד חזיתי להני גברא דבה דאסהידו עליו ה"ה הרב הגאון המנוח מוהר"ר צמח זקש וצללה"ה אברק"ק זאנער חדש, ולהבדיל בין החיים הרב הג' המובהק כו' מוהר"ר דוד אוריה אפרין נ"י אברק"ק זאנער ישן, והרב הג' המפורסם וכ' מוהר"ר יצחק זאב וואלף אברק"ק האוענפאט, ומאשר הכרתיו ג"כ בטוב את האי גברא יקירי הרב הג' הנ"ל אמרתי על כגון דא אסמכינא בתמוכי רבנן להורות הוראה בישראל יורה ודין להגדיל תשיה לפני עם קדש כי זולת התורה ודעת קדושים אשר בו הנהו מאושר במדות ובהנהגות ישרות נאה דורש ומקיים, דצוי בעיני ה' ואדם אשרי לעדה אשר תחיש ותקרב בו - ואני תפילה כי יאריך ד' ימיו ושנותיו בטוב קרנו תרום למעלה מעלה ויבוא לעיר אשר תבחר בו חיים ושלום וברכה והצלחה לדגלו דברי המדבר למען התורה ולומדיה הבא עה"ח ביום ב' שמונה ימים לחודש אדר שנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים וחמש לבריאת עולם פה ק"ק טעלו יוסף במוהר"ר רייזין חופ"ק הנ"ל.

מכתב מאת הרב ר' ישראל סלאנטער

להרב ד' אברהם אבא ווערנער

ב"ה טעמעל כ"ג כסלו תר"ם.

כבוד הרב החריב כ"ת כ"מ אבציק יחי' וב"ב יחיו יתברכו לטובה.
 כאשר לקחה אוני מפי כבוד המוכ"ז יחי' כי כתי'ר מתאמץ להיות לעזר בעד
 ב"א המופ' כ"ת כ"מ ליב^(א) יחי' באתי ליתן לכת"ר תודה גדולה על לשעבר
 ומצאתי עוז בנפשי לבקשו למחול להשתדל בעדו גם להבא כי המצוה רבה
 כי אל מי יפנה הנדכה הלזה לעזר אם לא אל כבוד ישרת לבב וטהרת הנפש
 לקום לעזר לשקוד בתורה ואינו מסוגל להרויח -

ידידו דרש ישראל מסלאנט מכונה ליפקין. באדערשטר' 6.

העתקה ממכ"ע "השולמית"

לונדן ר"ח אב תר"ן, גומ' 27

... איהר ווייסט דאך אלע אז צו קהלה זאכין צאהלין מיר אזוי פיל וויא אלע
 ענגלישע, אונד אין אנדירע זאכין אפשר גאהר נאך מעהר פאר זיי צום ביישפיל
 דיא באארד אף שחיטה. דוכט זיך אז מיר פארניע זיינען גרעסירע מקפידים
 אז דאס פלייש וואס מיר עסין זאל האצבע זיין גישטעמט כשר (צו עס אז
 כשר צו ניט גאט ווייס) אונד טאקי פאר אומירע געלד צאהלט מען די שוחטים,
 די נאמנים, אונד פון דעסטוועגן אז עס בלייבט רוח זאגן די אונייטעד
 סינאגאגן, מיט א קאזאצקן יושר איסקודיווא-ווער ביסט דו? דער שוחט
 ווידער האצבע ער לעבט פון אומער פראצע, פון דעסטוועגן, זאל פרובין צו
 איינעם גיין א פארניער מיט עטוואס וויכטיגעס, קאן ער אוועק שטיין
 אונטערין טיהר פאן היינט ביז מארגן, מען וועט איהם ניט אנטווארטין, אונד
 טאמער קומט טאקי א ענגלישמאן, וואס האט שוין קיין תפילין ניט געלייגט
 צייט ער האט אבגעלייענט די פרשה פון ברמצוה אונד מאנכעס מאל קאן
 נאך טרעפֿען, אז גאר אין קורצין וועט ער חתונה האבין מיט א שיקסע וואס
 דער רב זאל געזונד זיין וועט איהר באלד מגייר זיין, אונד א מאהל נאך ניט
 געווארט דארויף ארין, אונד עס איז שוין פאן פאר דער חתונה דא א פאאר
 ממזרים (דא איז דא א דואב פיר די מוהלים אריכעט) אונד אז ער קאמט צום
 שוחט, דא לויפֿט שוין דער מיסטער שוחט אריס, מיט דעספעקט זאגענדיג
 ניט איזדאנזעט אן צו טאהן די יארמילקע, לויפֿט אריס איהם מקבל פנים זיין און
 איז חוקע כף מיט ביידע הענד, אונד שמייכלינדיג: "אלא מר. דזעק! היי אר
 יא! היי איז יאר פֿעמיליע! קאם אינסייד פֿליס! מיסעס! דא איז מיסטער
 דזעק! דזיינע! מר. דזעק איז הירז! הכלל עס איז שמחה וששון (דאס איז
 דער ערשטער סעיף פאן הלכות שחיטה) ...

(א) הוא הרב ר' ארי' ליב ליפקין בן הרב ר' ליפא שהי' אחי הגר"ם

מכתב גלוי מראשי "מחזיקי הדת" להרבנים גדולי הדור

מרחשון, תרנ"ב.

אנחנו ראשי החברה הח"מ בשם כל החברה באנו בכתב זה המסתופף בצל השלום בתורת עדי ראייה ועדי שמיעה על כל הנבלות והשערוריות הנעשיות בעיר הבירה לונדון ובכל ערי ממלכת אנגליה, כי יאכלו בני ישראל טריפה ונבלה, כי נמצאים בהשור"בים אנשים פורקי עול, הבחיים לקהת עם, השומרים רובם ככולם מחללי שבת אוכלי טריפות ונבלה, וכבר הראינו בעדים כשרים ונאמנים כי רבות פעמים יקרה אשר קשה מלהפיל השור ארצה ויתנו לו במקל ברזל על מוחו עד כי יפול השור שדוד ארצה, ואז יהפכו ראשו על קרניו ויקרא להשוטט והוא שוחט שור נבלה, מדיחים את הבשר תומ"י אחר השחיטה במים רותחים המעורב עם החלב, השומרים לא ישגוהו ולא יודעים בעצמם איזה שור כשר להניח החותם "כשר" רק שואלים להקצב הנכרי אם שור כשר הוא. המנקרים בשור כשר המה גם הנאמנים על מלאכת הניקוד המה כמעט כולם מגולחי זקן בתער, מחללי שבת בפרהסיא לא יתפללו ולא ידעים אף לקראות עברי, ואינם מניחים תפילין, ובעצמם הודו כי מכרו חלב הכליות זה עשרים שנה ועוד ימכרו גם להבא, ואין בכח הרב ד"ר גפתי אדלער לתת אסור על אחד מהם, כי טרם עור כתר הרבנות על ראשו קבל עליו לבטל כחו כח הרבנות נגד רעת רצון הקהלה שלו ואך נתנו לו רשות להתנהג לפי רוחם ורצונם, וזה מקרוב הוציאו גזרה חדשה שלא ירשנו לחנך את בנינו להתפלל בלשון הקודש רק בלשון אנגלית, ומה נעשה עם התפלה, עשה למען תינוקות של בית רבן, ומה יעשו כשלא מאות מלמדים אשר הולכים ובוכים בחובות קריה כי לוקח מהם טרף אנשי ביתם, וגם הלחם הצר הזה נכרת מפייהם. גם הנשמע כזאת בישראל כי איש אחד ישפוט שפוט על כל ממלכת אנגליה ועל כל המדינות החוסיים בצילה, אפריקא, אוסטרליא, אזיא, קאנדא, ולא ימנה אלא מורה הוראה אחר, זקן וחלש מאוד הוא הרב ר' יעקב ריינאוויץ, הגם שיש עור אחד אך אינו בר סמכא אצל אחבי' החרדים לרבר ה', וכמעט אין לנו למי לשאל שאלה, ונתקיים בנו דברי החזו"ל, וכבר שכחו נשי ישראל תורת הבית, והמקוה אינה כדן, ואין שום השגחה בעת שהנכרים ממלאים את המקואות מים. דמינו שכבר נתקיים בנו דברי חז"ל עתידה תורה שתשתכח מישראל. ופה לונדון לפי הנהגת הרב ד"ר אדלער נקל מאוד שגם אמונתנו תשתכח מפי זרעינו. אך היושב בשמים ראה כל אלה ושלח לנו הרעיון הקדוש הזה לעשות אגודה אחת להרים קרן אמונתנו, וזה כעשרה חדשים אשר באנו בבקשה לפני הרב ד"ר ארלער שיתקן תקנות הנחוצות לחזוק הדת. הלכנו אליו פעמים ושלש ולא פעלנו מאומה, דברנו אליו דברים של טעם והוא השיב לנו דברי תפל ודחה אותנו בקש, עד כי ראינו שאין לנו דרך אחרת רק לעשות כעצת הלל הזקן שאמר: אם אין אני לי מי לי,

ובמקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב, ואף לרב המכונה בשם "דאקטער". על כן לקחנו לנו מודה הודאה את הרב הג' ר' אברהם אבא ווערנעד שהיה דיין חמשה ועשרים שנה בק"ק טעלו פלך קאזנא, ושמונה שנים היה הרב הכולל בעיר העליונהפארס בפּינלאנד, מפני שהדיין הנמצא בלונדון היה הרב ר' יעקב דיינאוויץ גם הוא איננו מהמנוים מהקהלה, אך הדין אדלער ישרלם לו מכיסו סך שני לירא שטעדלינג לשבוע, אולי יקרה לפנינו שאלת גט, חליצה, גיורת וכדומה, הנה הדין הנ"ל יגיד להדין אדלער מקוד הדין ומקומו, ועוד לירא שטעדלינג מחויבים אנשי דר"פ לשלמו. והדין בעצמו בעת כי הדאינו לו את כל השעדודיות פסק מלאכל בשר, ונתן לנו עצות איך להנצל מהרשת הפרוסה לרגלינו, אך יפחד להגיד בגלוי בפני כל כי ידא פן יאבד את פרנסתו ח"ו, ואנחנו נשמח בצדק כי בא אלינו הרעיון הקדוש הזה ללחום מלחמת ד' צבאות למען לא ישכח אמות ישראל מכל וכל ח"ו. ע"כ קבלנו שר"בים מופלגים ויראי ד' תמימים הולכים, ואנחנו לא למען התקומם ולעשות מחלוקות ח"ו עם שועי ונכבדי אנגליה דעתנו, כי במה נחשבה חברתנו נגד עשירי הארץ והכנסה הקטנה מהשחיטה כלא חשובה בעיניהם. גם לא נסיג ח"ו גבול שום איש לא לרב ולא לשר"ב, וכל ידאתם ופחדם הם דק פן נעזוב את דרכם דרך הרעפארם, ונלך בדרך ד' אשר היא לשכים בעיניהם, ובמה נגדע חלקנו מאנשי פראנקפורט דמיין אשר לולא הרב הצדיק דאבינעד הידש וצ"ל שהדים קרן האמונה, וכן ד"ר הילרסהיימעד בבדלין, או כבר נשתקעו ח"ו במ"ט שערי טומאה. לזאת אנחנו דאשי החברה הח"מ באנו בשם כל החברה לשאול את פני הדרת כתה"ר ונאמר ילמרנו דבינו אם יש להדין אדלער הכח והתוקף לאסור לנו שחיטתנו באופן כזה, והגנו מפילים תחינתנו לפניו לחוות דעתו בזה, ולהגיד בשערים מה לנו לעשות אם להתחבר לחברתם ולדרכיהם הנלוזים מני דרך אמת, ולהטביע נפשינו בטיט היין, או להציל נפשותינו מדדת שחת, כי עשינו זה כחמש מאות משפחות חתיכא דאיסורא על הבשר של הקהלה, והדין אדלער אסד לנו הבשר שלנו ולא נדע מה נעשה ואיך לפנות והגנו מצפים לתשובתו הטהורה ע"י פאסט המוקדם בתקוה חזקה למען האמת והצדק ולכבוד שם שמים.

טיוטא ממכתבו של הרב ד"ר נפתלי אדלר

להרב ר' יצחק אלחנן ספעקטור

יום ו'יז עש"ק פ' וירא שנת ברכתיך לפ"ק.

ה' ישפות שלך לכבוד אהובי הרב הגאון האמתי מוה"ד יצחק אלחנן גר"ז אב"ד ומ"מ דק"ק קאחונא יע"א.

הנני לא להטרחו בדברים הנני באמת רק אבוא בקצרה להודיע למעכ"ת גר"ז שקמו איזה אנשים מבני רופ וקוראי' את עצמם חברת מחויקי הדת ולקחו להם לרב איש אחד ושמנו אברהם אבא ווערנער מעיר טעלס והעמידו להם שחט לשחוט ופתחו חנויות למכור בשר שחוטה ובוה פרצו את הגדר אשר גדרו הגאונים משנים קדמוניות, וכבר אסרנו את השחיטה. ועתה יראה מעכ"ת בחכמתו את התקלה הגדולה אשר תצמח מזה ח"ו אם איזה מאנשי רופ יפרישו את עצמם מהקהלה כי ידוע למעכ"ת כמה גדלה מעשה הצדקה בינינו ואם פרשה המחלוקת אזי בני הקהלה יפנו עורף להם ולא יפעלו עוד למעניהם ולא לטובת אחבי' האומללים. ולכן בבקשה ממעכ"ת שיכתוב לי איזה שורות להסכים עמי ועם בית דיני על האיסור על השור ועל הבור ושלא יעיו שום איש במדינת ענגלאנד לשחוט בלתי בהורמנא דידי ובית דיני ה"ה אהובינו הרה"ג מר"ה יעקב ריינאוויטץ ודובער שפייערס ואם יעיו איזה אנשי בליעל לכתוב פלסטר על שחיטה דפה בבקשה שלא יאמין ולא יטה אוזן אליהם שכאשר השחיטה היתה בימי אאמ"ו הר' הגאון וצללה"ה כן היא עתה ומפקחים בעיני פקחא על כל הנעשה רש לנו משגיח ראש השוחטים ר' נחום ליפמאן וכל מגמתנו להרים קרן התורה והיראה.

מכתב מאת הרב ר' בנימין זלמן שפיצר

לר' יהודה לונצר

בעוה"י וויען יום ה' י"ג שבט תרנ"ב לפ"ק.

שוכ"ט לידידי חביבי התו' הנכבד ידא ה' כש"ת כ"ה יהודה לונצר נ"י. איהר זעהר געשאצטעט שרייבען דאטירט מיום א' שבוע זו איזט מיר ערסט געסטערן אבענדס צוגעקאממען, איך בעאיילע מיך איהנען דאסזעלבע צו בעאנטוארטען אונד האבע מיינע הויפט אנטוארט אויף דען איינליעגענדען ברעף דער די שאלה בילדעט געשריעבען דאמיט יעדער איינזיכט געווינען קאן דאס דער איסור ניכט ווערטה איזט פאן איהם צו שפרעכען. דאס ב"ד

מן גאנץ אנדערס אויסזעהען אונד דאס קהל מוז אנדערס אויסזעהען ווען דער
 איסור איין איסור זיין זאלל - צו איהרעד פאללקאממענען בערוהיגונג טהיילע
 איהנען איינע טהאטזאכע מיט דיא זיא פאללקאממען בעלעהרען אונד
 בערוהיגען ווירד - אלס איך פאר 39 יאהרען היערהער קאם פאנד איך
 דאסזעלבע פאר - היער האטטען קהל אונד דער רב הורוויטץ ז"ל איינע אבער
 נור איינע פליישבאנק דיא אונטער אויפזיכט דעס הרב הורוויטץ ז"ל געשטאנדען -
 נון אבער ווארדען קלאגען לויט דאס דיא שוחטי' ניכט ווארען וויא איין
 שוחט זיין מוז אונד דיא דאמאלס דיא געוועדבע פרייהייט ערשטאנדען איזט
 זא בילדעטען זיך פריוואט כשר פליישבאנקע - הרב הורוויטץ ז"ל גאב איינען
 איסור הערויס אויף אללע פריוואט כשר פליישבאנקע אונד אין דיעזער צייט
 קאם איך געראדע היערהער אונד איך האבע ניא פאן דעם פלייש פאן קהלים
 באנק אונטער אויפזיכט של הרב הורוויטץ ז"ל געגעסטען אונד האבע מיר
 זאפארט איינע פריוואט געאסערטע פליישבאנק געוואהלט דיא איך פיר כשר
 געהאלטען האבע פאן ווא איך דען הויזבעדארף אן פלייש בעצאנען האבע -
 נון וואר דאמאהלס וויען נאך ניכט זא דעפארמירט וויא הייטע הרב הגדול
 מריה אלעזר הורוויטץ וואר איין פיינער יהודי נור שוואך וואר ער אונד נאך
 מיינער איבערצייגונג זיינע השגחה קיינע געניגענדע אונד דיא שוחטי' ניכט
 פראם אונד זאפארט וואר מיין ענטשלוסט געפאסט - מכ"ש דא ווא קיין
 הורוויטץ מעהר איזט בתורה וכיראה אונד דאס ב"ד וויא עס מיר געשילדערט
 ווארדע רחמנא ליצלן - דאהער קיין צווייפעל אין דיעזער זאכע דאס דער
 איסור ניכטס ווערטה איזט כחספא בעלמא אונד ח"ו פאן זאלכעס פלייש צו
 עסטען ווא זאלכע מכשולי' שאהן פארגעקאממען זאנדערן נור ביי פריוואט
 באנקע מיט גוטע פראממע פאלנישע שוחטי' אנגעשטעלט - ניכט אבער איך
 אלליין זאנדערן כל גדולי ישראל דיא דאמאהלס נאך וויען געקאממען זינד
 ווארען מיינע גאסטע אונד אינדעם זיא דיא פעהראלטיסטע גענוי קאנטען
 האבען זיא ניכט פאם רב'ס פליישבאנק געגעסטען זאנדערן נור פאן דעם פאן
 איהם געאסערטען פריוואט פליישבאנק - דאס געניגט דאך וואהל צו איהרער
 בערוהיגונג - פאן מיינר וועניגקייט קאנן איך מעלתו ידידי נ"י ב"ה גוטעס
 מיטטהיילען עס געהט מיר ב"ה בעסטער - אללערדיגנס וואר דער הערבסט
 פיר מיך זעהר שוועהר יעדען הערבסט ליידע איך פורכטבאר אבער וויא
 דער ווינטער קאממט געהט'ס מיר ב"ה שאהן בעסטער האפעע אים זאממער
 אי"ה מיך וויעדער צו ערהאלען האפעע שבה"ג אי"ה וויעדער דרשה צו
 זאגען לטובה - דאס ערשפארען זיא יעצט אנדערט האלב שטונדען צו
 צוהארען - נון מאכטע זעהר גערנע וויסטען וויא עס מעלתו ידידי נ"י געהט
 אין יעדער בעציהונג איך האפעע אללעס גוטע צו הארען בעזח"י פאם
 געזונדסהייטצושטאנדע פאן פרנסה אונד זאנסט אין ידישקייט.

וה' יברכהו בכל הברכות כעתירת ידיו ואוהבו נאמנו
 הק' בנימן ולמן סגל שפיצר.

שאלה והלכה למועשה

ע"פ דין תורה הקדושה

מאת הרב שפיצר

אם בעיר אחת יש ב"ד כזה שהשוחטים שתי אינם כשרים כהלכה, והשגחת הב"ד אינה טובה, הקצבים תחת השגחת הב"ד הנ"ל מוכרים חלב גמור ליהודים תחת שומן, גם בשר שאינו מנוקד, גם בשר שעבר ג' ימים שלימים מעת השחיטה בלי שום שריה והדחה, וגם הב"ד בעצמם שנים מהם שהמה הרוב מהב"ד אינם חרדים ומדקדקים כהלכה כי גשיהם הולכות פרועי ראש ונשאות בשבת לעיני בעליהן וכדומה, דרך הקהילה שתחת הנהגת הב"ד צועדה בפסיעות גדולות לדרך הרעפארם, הפיוטים הסירו מבתי התפילות ומנהגי רעפארם באו תחתיהם, דרשנים שיש להם בבתי הכנסיות המה עמי הארץ וכופרים באמת וכל דרשותיהם אך על דרך רעפארם כי כן רצון ראשי הקהילה, וכן חינוך הילדים ע"פ דרכי הרעפארם, אין להקהילה בית מקוה לגמרי רק איש יחיד עשה מקוה בתורת עסק למסחור, המצות שנאפה מהקהילה הוא חמץ גמור.

אם בעיר כזה עשו איזה מאות אנשים חרדים ומדקדקים לדבר הלכה אגודה אחת, לקחו להם רב גדול בתורה באמת וחרד לדבר הלכה כהלכה, לקחו להם שוחטים כשרים וחרדים יר"א באמת, ופתחו בית שחיטה לבדנה, והב"ד הקודם הניחו איסור על הבשר ששחטו השוחטים הכשרים וחרדים להלכות שולחן ערוך בדקדוק תחת השגחת רב החדש שהוא רב באמת. אם יש ממש באיסור מב"ד הזה אשר מסכמת לרצון ראשי הקהילה לנהוג הכל על דרך רעפארם, היש להם כח לאסור איסור, או להתיר. ואיכה יעשה עתה איש הירא וחרד להלכות התורה אשר אי אפשר לו בלי אכילת בשר, איזה בשר יאכל?

בעזה"י

איסור של ב"ד כזה הוא חספא בעלמא ואין לחוש עליו כלל וכלל ואדרבה אם מכשולי הנ"ל אמתיי אסור לסמוך עליהם מכאן ולהלן ומצוה על כל בר ישראל הירא את ה' ורוצה לשמור דיני תוה"ק שלא לקח ח"ו ממקולי של הקהל אשר המה תחת השגחת הב"ד הנ"ל ורק ממקולי של יחידי סגולה אשר המה אפי' בלא השגחת ב"ד אבל יש בהם שוחטי' מומחי' ויראי ה' שם לבד הוא כשר ולראי' בעה"ח פה ע"מ וייען

הק' בנימן זלמן סגל שפיצר

יום ה' י"ג שבט תרנ"ב לפ"ק.

שׂרֵת מֵאֵת הַרְבֵּי ר' נִפְתָּלִי סוֹפֵר

ב"ה

בענין בעיר א' שהקצבים הם חשודים למכוד בשר שאינו מנוקד, ולא מקפידים למכוד בשר שלא הודח בתוך ג' ימים ומהם מוכרים חלב שנאסר בתורת שומן, וגם יש חשד על השוחטים שאינם מתנהגים ביראת ד' כמו שראוי, וקהל מתנהגים עניני קהלה ולימוד בית התנוקות ועניני בית התפלה והתדמות לקהל רעפאדם, והדרשנים בכמה בהכ"נ אינם בני תורה, ולא דורשים דברי מוסר ויראה והרב עם הדיינים אינם מוחים לכל הרבדים ובפרט להעביר הקצבים והשוחטים שמהם יראו שיאמרו להם טול קורה מבין עיניך כי נשיהם מתנהגו לילך פרועי ראש וגם אינם נזהרים מלטלטל בשבת קודש בדה"ר, ואולי יש לדון לזכות הרבנים, הם שותקים מפני שיודעים שדבדיהם אינם נשמעים להעביר הקצבים ושאר ענינים אשר הם נגד דת משה וישראל, כי ירהבו הנער בוקן, כמו ששכיח בהרבה מקומות בעזה"ר, כי הראשים החדשים ידם על העליונה.

וכעת באו למקום ההוא לדור שם יהודים יראי ה' אשר ראו התנהגות במקומות שומדי התורה, ועמדו להציל נפשותם מלהיות נכשל מלאכול בשר פיגול, ולקחתו ת"ח גדול אשר יהי' משגיח על שוחטים ידאי ה', ובחדו ג"כ שוחטים חדשים צדיקים ומתנהגים בדרכי תורת ה', וכעת קם הרב דשם עם ב"ד שלו, ואמר יען שאני הרב במקום הזה יש לי כח ליתן איסור על השוחטים החדשים והבשר שלהם. וע"כ שואלים אנשי שומרי תורה, אם יש כח להרב עם ב"ד לאסור. ע"כ ענין השאלה.

ע"ז אשיב בע"ה לבדר הענין על פי ש"ת

א) הקצבים אשר מכשילים רבים ומוכרים דברים אסורים חיוב על הרב וב"ד להעבירם מאומנתם, כי אין להם שום נאמנות, ומבואר ביר"ד סימן קי"ט.

ב) השוחטים שאינם מדקדקים להתנהג ביראת ה' כש"כ שהחיוב על הרב וב"ד להעבירם מאומנתם, כמו שמבואר ביר"ד סימן א', ואם אין כח ביד ב"ד להעבירם, ראוי לכל מי שיש לו יראת שמים להחמיר על עצמו ולא לאכל בשר, גם אפילו אם הרב ות"ח אוכלים בשר, כי אולי הוא פקוח נפש.

פעם אחת באתי לעיר פראג בעש"ק והלכתי להרב רב"ד דשם הג' מזה"ר שמואל פדיינד ו"ל ושאלתי אותו על עניני השוחטים ואמד לי אני אומד לאהובי שלא יאכל פה בשר, ואם יאמר למה אני אוכל בשר, אני זקן וחלוש, וכמצות פקוח נפש לי. אבל למי שאפשר להיות פרוש, ראוי להחמיר.

וכן אני דן לכף זכות הרב ות"ח, כי אולי אין בידם להעביר השוחטים והקצבים, והם צדיכים לאכול בשר כמו פקוח נפש.

אבל זה פלא בעיני, אם הרב והב"ד יתנו איסור על יחידים אשר לוקחים שוחטים ות"ח להשגיח עליהם, אדרבה הלא היה ראוי להרב וב"ד להיות עומדים בעזרתם בכל ענינים, ויקחו גם הם בשר מהשוחטים הנבחרים.

ואם אולי יהי' הקפדה על השוחטים למה לא הלכו מיד להרב וב"ד להראות סכנים, שהם, כמבואר ביר"ד, וגם האנשים יראי ה', היה ראוי להם לבקש מהרב

וב"ד שינסו אותם, כי זה חיוב לכל יראי ה' לכבד הרב ות"ח, ע"ז אני דן לכף זכות, כי ידעו שיהיו גורמים צער להרב וב"ד, כי אלופי קהל יהיו כועסים על הרב וב"ד על שיהיו מנסים את השוחטים, ולכן גם הקפדה של הרב וב"ד על השוחטים החדשים מדוע לא הלכו להראות סכינם, כי היו חוששים שלא יקבלו אותם לנסות, ויתבטל הדבר ח"ו מכל.

ואולי גם האיסור אשר הרב וב"ד אסרו, נקיים הם ג"כ רק שהם מוכרחים מפני רצון קהלם, ובלבם אין רצונם ליתן איסור כלל.

ואם אפילו האיסור יהי' יוצא מלב ב"ד באמת לאסור השוחטים והבשר, אני אומר הגם שמבואר ביר"ד חכם שאסר אינו ראוי לחכם אחר להתיר, אכן מבואר במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, אפי' לדבן גמור, ומכ"ש לרב שהוא רק מנהיג העיר, זה חילול השם גדול אם הרב וב"ד יקפידו על אנשים המחבבים לשמור תורת ה', והם דורשים מהדרשנים אשר אין להם יראת ה' בלבבם, ואין ראוי שהרב יחוש לכבודו עצמו או כבוד קהילתו, ואם לא ירחם על אנשים המבקשים לשמור נפשם מלאכול בשר אשר לפי מחשבתם הם מחזיבים לפרוש מלאכול, אז אין חל עליהם האיסור כמו שמבואר ביר"ד סימן רמ"ה אם ת"ח קובע דירתו בעיר אז יש לו רשות להורות וללמוד עם תלמידים כמו ת"ח הראשון.

כ"ד הטרוד הק' נפתלי סופר.

מכתבו של הרב ר' שמואל מוהליבר

אשר כתב להרבנים הגדולים מר"פ ובקש מהם לאסור את השחיטה של מחזיקי הדת

בעזמי כ"ז כסלו תתנ"ב פה ביאליסטאק.

הנה קול שועת בת עמי עולה מארץ מרחקים, אין קול ענות גבורה, ואין קול ענות חלושה, קול ענות אנכי שומע, כי קמו אנשים מקצה המחנה, אשר בדו"פ, מאחב"י אשר נדרו הלכו לבירת ענגלאנד היא לונדון, עניים מרודים ונפוחי רעב, ולולא אחינו אצילי ואורחי לונדון מבני ישראל, קדמו אותם ברחמים רבים ודאגו לאשרם ולטובתם, כבר לא הי' להם שריד ופליט, ומה עשו בני העדה... הזאת להשיב לנדיבי עם אלוקי אברהם כעל כל תגמוליהם הבעירו אש זרה במחנה העברים והבערה לחלק יצאה ויבנו להם במה לעצמם ובמקום האדם הגדול המוכתר בשלשה כתרים, כתר תורה, כתר כהונה וכתר שם טוב עולה על גביהם הוא ניהו הרב הג' בתורה וחכמה ויראת ד' טהורה, העומד לנס עמו ובו ישראל יתפאר כש"ת מו"ה נפתלי אדלער שליט"א רב הכולל בלונדון וכל ממלכת בריטניה והמדינות עם בית דינו הצדק, הרבנים המאורות הגדולים המפורסמים בישראל בתורה ויראת ד' טהורה הרה"ג וכר"מ. יעקב ריינאוויטץ נ"י שהי' ראב"ד ומ"ץ בק"ק ווילקאווישק אשר במדינת פולין והרב הג' ר' דוב שפייערס נ"י מפולין גדול, במקום גדולי ישראל אלה הקימו להם

איש אחד למודה ללא צדק ועל פיו מנו להם ג"כ שוחט השור . . . חובח השה . . . וגם המה בחרו בדרכיהם . . . הכל נגד רצון הרב הכולל שליט"א ובית דינו הצדק נ"י, ולמדות עיני כבודו וכבוד ראשי העדה, גדולי לונדון ואציליה, עוד הראו חוצפה יתירה, כאשר שלח הרב הכולל וב"ד הצדק שלו לאמר, כי הבשר שנשחט במקולין שלהם עפ"י המודה ללא אמת והשר"ב שלהם הוא טריפה על פי דין ודת תוה"ק יצאו ביד רמה ועזות וחוצפה גדולה נגדם ועשו חילול השם גדול לעיני כל הרואים בני ברית ושאינם ב"ב ותתחללה תוה"ק ושם ישראל לעיני העמים, והנה בבוא הידיעה הודה ה"ל והמדרגות ומחרדת את כל איש ישר אשר לב רגש בקדבו לכבוד התודה וכבוד עמו יקר בעיניו, לא יכולתי האמן בשום אופן עד כי ראיתי את מכתב זקן גאוני הדוד הרב ד' יצחק אלחנן שליט"א, המקיים את האיסור מהרב הכולל וב"ד הצדק שלו, אז נוכחתי כי אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל, ולא די להם להעדה . . . הזאת שהתירונו נגד הרב הכולל ובית דינו, אבל עוד הוסיפו סרה לדבר דברי גאווה ובו נגד מאורן של ישראל הגאון האב"ד ד"ק קאונא יע"א (לפי ידיעה נאמנה שקבלתי מאיש נאמן מלונדון) אשר כל ישראל חייבים בכבודו אמדתי לא עת לחשות עוד, חם לבי בקדבי בהגיגי תבעד אש, מבלגיתי עלי יגוני, אבל על שכר בת עמי השברתי קדרתי, כי הרבה יותר מכל הרעות המוצאות אותנו מיד אחרים, אנתנו עושים לעצמנו, ועתה אליכם מורי ורבתי גאוני דורנו שיח"א אליכם אישים אקרא, אל נא תביטו כבלע פדיצי עם את הקודש ותחרישו, אל תתנו לכנסי' שאינה לשם שמים להפיק זממה בהריסות כל סדרי הקהלה הנכבדה, ושיקום אחד מקצה העם, שאינו לא מזה ולא בן מזה ויאמר למזה בן מזה, מימך מי מערה ואפרך אפך מקלה.

והנה לענין בשר הבהמה שנשחטה על ידי השר"ב נגד רצון הרב הכולל וב"ד הצדק, פשוט שהבשר טריפה, וגם הכלים, ואפילו אם הי' השוחט מובהק ומומחה, כמבואר באחרונים והוא מגמרא דחולין דף י"ח ועי' בגר"ב מה"ת סי' מ"ח, והלוא הרב הכולל וב"ד הצדק הם הממונים על השחיטה והחוב להראות להם הסכינים ע"פ דת ועפ"י תקנת הקהילה ורשיון הממשלה, וכששחט אחד נגד הסכמתם ובלתי ידיעתם, פשיטא שהטריפו את הבשר וגם הכלים כד"ן, וכל זה הי' אפי' אם שחט השר"ב במקרה בעלמא, מכל שכן בנידון דידן שהעדה . . . והמורה ללא אמת שלהם עם השר"ב ביחד כולם פשעו ועברו על לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות, כמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ע"ו הלכה י"ד ח"ל: "בכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג במנהג זה וזה נוהג במנהג זה, שדבר זה גודם למחלוקת גדולה בישראל שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות" וע"ש בכ"מ ולח"מ שהקשו: -איך פסק רבנו הגדול כאב"י ולא כרבא, ולדעתי נראה שהרמב"ם סובר דהא דקאמר רבא (יבמות י"ד ע"א) בשני בתי דינין בעיר אחת שפיר דמי היינו דוקא שני בתי דינין כב"ש ובית הלל, ד"ל שהיו ידועים שניהם לכל העולם שהם נחלקו בזה, ואין נפקותא בין שהם בעיר אחת בין שהם בשתי עיירות, משא"כ

היכא שיש ב"ד קבוע בעיר עם מנהג קבוע ברין ויבואו אחרים ויקבעו להם ב"ד בפני עצמם באותו העיר וינהגו מנהג אחר, מודה גם רבא שהם עוברים על לא תתגודדו, דאל"כ מדוע אמרו: מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין, ולמה לא יראו אחרים ויקבעו להם ב"ד אחר ויתירו לעשותו? והא התם עוד קל יותר דלא הוי רק מנהגא כמבואר שם ברף י"ג ע"ב, אלא ע"כ דבזה הכל מודים דעובר משום לא תתגודדו, ואף אם לא ה' האיסור דלא תתגודדו, עכ"ז אסור הוא לעובר אורח או לתושב ליטול עטרה לעצמו לדרוש או להורות במקום שיש רב וב"ד צדק, כאמרם ז"ל בברכות (ס"ג ע"א): באתר דאית גבר תמן לא תיהוי גבר, פשיטא, לא נצרכא אלא בששניהם שורים, ועי"ש וברש"י, וא"כ מש"כ במקום שיש רב כולל ע"פ הסכמת כל אנשי העיר ואצלו ב"ד צדק ג"כ גדולי ישראל שאיסור גמור הוא לו להורות וליטול גדולה לעצמו, ואם כן מה נאמר ומה נדבר בהענין אשר לפנינו, אשר הקהלה הנכבדה אשר בלונדון, הם אצילי ישראל ותפארת מעוזנו, וגודל חסדה עם אחינו האומללים המתגוררים שם הוא למעלה מכל ערך ושיעור, וכמעט בכל הצדקות ומעשים טובים היותר גדולים והיותר נעלים, יש להרב הכולל פאר עמנו ד"ר אדלר נ"י החלק היותר גדול, כי גרול המעשה וכו', והוא בטוב לבבו הוא באמת לאב ולפטרון להגודדים האומללים, הזה הגמול אשר נשלם לו ע"כ איפוא מורי ורבותי, אנכי הצעיר בכס; הנני מסכים בכל תוקף ועוז תוה"ק לכל דברי הגאון נר ישראל האב"ד דק"ק קאונא שליט"א, כאשר החזיק בידי הרב הג' הכולל לכל קהלת הקדש בבריטני' וכל הרבנים חברי ב"ד צדק שלו, שעל פי הדין ודת תוה"ק אסור לשום רב להורות בעיר לונדון מבלתי ידיעתו והסכמתו ואם ימצא איזה שר"ב אשר ישחוט בלי רשותו שחיטתו כנבלה וטריפה ממש, וגם הכלים שיתבשל בהם הבשר צריכים הגעלה, ואקוה כי אתם מורי ורבותי תקיימו בעצמכם מאמר חז"ל: "אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים" וכל אחד מאתכם יהי' זריו בדבר הגדול הזה לגלות דעתנו ברבים, למען יראו אחינו מחוצה למדינתנו, כי עוד לא אלמן ישראל גם במדינתנו מגדולים וטובים "מחזיקי הדת" באמת ביושר ובצדק ובתום לב.

הנני בטוח כי גם בעלי העדה . . . מאחינו בני ר"ופ אשר החזיקו במחלוקת שלא לשם שמים, רובם לא במרד ולא במעל עשו, רק שמעו לקול איזה מסיתים ומדיחים, וכאשר יקבלו דברי גאוני דר"פ, כי לא טוב עשו, יתחרטו תיכף ויפייסו את הרב הכולל וב"ד הצדק ויתאחדו עם הקהלה הכללית בלונדון תחת השגחת הרב הכולל ובית דינו, ידעו נא אחינו אלה, כי במעשיהם הלא טובים אלה, דם הם שופכים, לא דם רב הכולל חלילה, כי באמת מדום הוא מהם ונעלה על כל שאונם והמונם, אבל את דם האומה הישראלית הם שופכים כמים, כי הלא כל העמים יאמרו, עם ד' אלה ומארצו יצאו, ע"כ אקוה בצדק, כי יקבלו דברינו לפייס את הרב הכולל נ"י, ואז יסיר עונם וחטאתם תכופר ושלוש אמת יהיה על ישראל. באעה"ח יום הג'ל פה ק"ק הג'ל נאום שמואל בהרב מוהד"ל מאהליווער.

מכתב מאת הרב ר' אידל זלמן גורדון

להרב ר' אברהם אבא ווערנער

ב ענין יום ועשק'ס וישב ש' הרנב לפ'ק. אניקשט.

כבוד הרב הגאון סיועק'ה כו' וכו' מר"ה אברהם אבא ווערנער שליטא רב לחברה בלאנדאן שלום וכט"ס אחדשה"ט הגני להודיעכם כי לא הייתי בקאונא לרגלי נסיעתי כי הגבול בגד בי עד אשר נאלצתי לנסוע על גבול מעמעל ע"כ לא יכולתי לעשות חפצו, אודות הענין ידיעוני נא אם נתחזק הענין אולי יהי' רצוי ידיעוני ואוכל לבוא בכתובים לקאונא לא ח"ו לחרחר ריב, אך לתוך את השלום בתורת ידיעה ובתורת עצה נאמנה אך ידעתי כי לא יבוא הריב עד קאונא ויהי רצון שיהי' שלום בחילו שלוה בארמנו שלום בחברתו שלום בממונו ברוח' ובגש' ויהי אור חנוכה אור לתורה ולומדי' ולמחזיקי' אך בשלום דברי המדבר שלום לעמו ואל חסידיו' ואל כבודו ואל גאוויו ומתפלל עבור רבנו ותלמידיהן ומחכה לתשובת אוהבי מאז ד"ש באהבה

אידל זלמן גארדאן מאניקשט.

המכתב הזה יהי' שמור למזכרת ולא יודע לשום אדם.

מכתב ראשון מאת ה"חפץ חיים"

לר' יעקב צינקן

ב"ה יום ג' פרשה ואתחנן תרנין לפ'ק.

שלום וישע רב יגיע אל כבוד ידידי הרב המופלא ומופלג בתורה ור"א כש"ת מר"ה יעקב גוי יורח שמו לעד.

אחדש"הט

ידידי מכתביו קבלתי ואשר לא עניתיו עד כה אל יחשוב כבודו כי צרת אנשים יראי אלקים שומרי הדת על טהרת הקודש אינם קרובים ללבי ידע כבודו כי מצטער אנכי מאוד מאוד בצערן של אנשים יראים ושלמים כמוהם וגם לא חסתי על טרחתי בשביל חזיוק דתינו אף לא יכולתי להושיעם מפני שהלך הענין במחלוקת יתירה וגם במכתבי לא ראיתי שום תועלת לחברתם וגם כעת לא אדע מה אוכל לעשות לטובתם אחרי כי מפני המחלוקת נפל הדבר ברבנותא והרבה מגדולי מדינתנו אסרו אותם ואם כי בלי ספק שכל הגדולים האלו חשבו כי גם בית המטבחים הישינה אשר בלונדון מתנהגת בכשרות ע"פ השו"ע ולפיכך אסרו להתפרד מהם ולבנות במה לעצמם מפני כבודו של רב הכלול והעדה (וכדמוכה בהדיא מדברי הרב הגאון דקאונא שרמו להאי דתשובה נודע ביהודא מ"ת סימן פ"ג דלא מיירי שם כלל בחוש כשרות) ולא כן אם בית המטבחים הישינים אינם מתנהגים כשורה אין סברא כלל לספות להם איסור שיאכלו דוקא מבית המטבחים שאינם מוחזקים בכשרות אם כה ואם כה עכ"פ לא אוכל לצאת נגדם אחרי כי גם כעת אינו ידוע לי ברי כי בית המטבחים הלונדוני אינו מתנהג כשורה וכדת רק מאשר סומך אנוכי על דברת מעלת כ"ת וחבריו שהמה מבני החברה אך זאת הוא פשוט בלי שום ספק ובלוי

שום חילוק בעולם אם אמת הדבר כפי מה שמובא במכ"ע דוואיש קראניקל שנמצאו קצבים שלא ירצו לקלוף את החלב שהוא בכרת או אם אמת הדבר שאנשי בית המטבחיים מחללי שבת הם בדבר המפורסם לישראל שהוא אסור בודאי אין שום איסור על כל אגודה שירצו להפרד ולעשות בית המטבחיים בפ"ע ואדרבא תבוא עליהם ברכת טוב שאינם מתגאלים באיסור ומתחזקים לשמור את התורה שהיא נצחית ולא תשתנה ולא תתחלף לעולם אף אחד מאזהרותיה הקטנים וכ"ש איסורים גדולים וחמורים—אכן בעיקר הדבר לדעתי עליהם להתרחק מן המחלוקת כל מה שיוכלו ולא לפגוע בכבוד הרב הכולל כי אשער שלולא יצאתם בגלוי נגד כבודו או לא עמד גם הוא נגדיכם כ"כ כי קרוב הדבר שגם רצונו שיתנהג בכשרות אך כבוד לו הדבר לפעול על האנשים החושבים הקלים בידעת התורה שהורגלו כך תמיד—ואם חברתם לא העיזו נגד הרב הכולל גם הוא לא הפריע אתכם ממעשיכם הטוב ליסוד בית המטבחיים שהוא בהכשר ע"פ גדר השלמות—ואם כי עתה אחרי שנפל במחלוקת יתירה לא נקל הדבר לקרב הלבבות אך בהמשך הזמן תעשה זאת ורק שלא תוסיפו להתריס נגד כבודו שזאת הלא בודאי לא ימחול לכם—וכל עוד שהמחלוקת גדולה תשביתו גם עיקר מטרתכם שהיא לחזק הדת כי זה אוסר וזה מתיר והעולם האנשים התמימים לא ידעו אל מי לפנות—ובאשר כי לפי דבריכם נוגע הדבר לכמה איסורי תורה והרמת הדת בכללה שהוא ענין קדוש ונורא עליכם להשתדל אם הוא ביכולתכם לפנות רק אל נקודה הזאת שהיא השלום ותחת שעתה ילך כל יגיעכם ועמליכם על מלחמות תנופה או תוכלו בעמליכם זה להתחזק להרבות ענינים טובים לחיזוק הדת שאין מפריע ומה טוב היה אם היה ביכולתכם לפעול שלא יגיע היוזק מחברתכם לרב הכולל גם בעניני הכנסותיו ואו היה מתקרב יותר אל השלום ויטכים גם הוא לפעולתכם ברצון ד' ויתחזק ויתרחב חברתכם ופעולתכם הטוב בעז"ה הן בעניני כשרות והן בעניני חיזוק הבנים לתורה ול"ש לשמחת כל יראי ד' שיברכו אתכם ויאשרו מעשיכם הטוב והכל על מקומו יבוא בשלום—כ"ז כתבתי כאשר אני עומד מרחוק ואיני בפנים ומפני זה יוכל היות כי לא כיונתי המטרה באיזה דברים—וד' הטוב יתן בחסדו שיתחזק תורתו בכל מקומות ישראל ובזכות זה יקבץ נדחיו מארבע כנפות הארץ תזכה לעבוד ד' שם באמת ותמים באין מפריע ויתקרבו הלבבות ויתייחדו הדיעות לעבדו שכם אחד—כתקות כל ישראל והצעיר שבכהונה

ישראל מאיר ב"ר ארי' זאב הכהן

בעה"מ ספר חפץ חיים ומשנה ברורה.

ואני אבקש לידידי שישבני על מכתבי הזה

ידידי מאו—את מכתבי הארוך הלוא יקרא כת"ר—ואכפיל דברי כי אני מצטער מאוד על צערו ומ"מ צריך לקוות לד' שלא יעזוב בודאי להמחזיקים לילך בדרכי תורתו—

מכתב שני מאת ה"חפץ חיים"

לר' יעקב צינקן

(בלי תאריך)

אל כבוד ידידי עוז הרב המופלא ומופלא בתור"ד כק"ש מר"ה יעקב נ"י
ויוזר שמו לעד

אחדשה"ט שלום כל הגלויים אליו יהי ד' עמכם

קבלתי מכתב ידידי ומפני רוב טרדותי נתאהר תשובתי עד כה ואתם הסליחה-
וע"ד אשר בקשני לחות דעתי בענין החברה מחזיקי הדת הנה באמת כבר
השבתי דעתי בקיץ העבר ואין לי מה להוסיף ע"ז ורק אכפול דברי עוד הפעם
-הנה לפי הנראה ממכתב הנדפס ומהעתק המכתב עתים הכתוב שם שיש
הרבה קצבים שאין חוששין לניקור בשר אחוריים וגם הרבה שאין חוששין
לניקור חוטי חלב וכדומה איסורים חמורים ופשוטים לכל ישראל וגם יש
מהם שהם מחללי שבת בפרהסיא - וגם שיש שם תקנה שהשוחט לא יראה סכינו
כדי שלא יבוא לידי מחלוקת (אוי ואבוי על תקנות כאלו) וא"כ בודאי שאין
חשש איסור על הבשר של החברה מחזיקי הדת ואדרבה מצוה רבה עשו בזה
שהתחזקו להעמיד הדת על תלה ויקבלו ע"ז רוב ברכה מאת ד' והרבנים
שאסרו אותם בודאי לא על אופן זה היתה כונתם שהם לא ידעו מזה כלל
וחשבו שהכל מתנהג בהכשר ע"פ דתה"ק וע"כ גזרו כדי שלא ירבו מחלוקת
בישראל אכן לפי הנדפס במכתבכם הג"ל אפילו אם יעברו על איסורים קלים
מהג"ל בודאי אין בכח שום איש בעולם להטיל גודא ואיסור על הבשר של
החברה מחזיקי הדת (ואדרבה כל איש החרד לדבר ד' עליו לאשר כחכם
בעד מפעלכם הטוב לחיזוק הדת הן בעניני כשרות הבשר והן בענין שמירת
שבת ובענין חינוך הנערים וכיו"ב אשר בעו"ה הדור הזה בא התרשלות
בהרבה דברים מרשי הדת וצריך חיזוק גדול ואשרי המתחזק לזכות הרבים)
אכן כל זה אני כותב אם אמנם חקר הדברים (שנדפס בהמכתב) בעצמו ולא
מאומד ומשמועה - ומאוד מאוד אבקש לידידי ולכל בני חברתכם להחזיק
במדת השלום בכל מה שיהיה בכחכם ולשמור שלא לפגוע בכבוד הרב (כי
קרוב הדבר מאוד - שהתרשלות העיר בעניני הכשרות הוא גזר רצונו ג"כ)
ואם היה ביכולתכם לתווך השלום שיתקרב לבבו ג"כ אל חברתכם מה טוב
ויפה היה הדבר הזה כי הלוא הוא ממונה על כל ארץ בריטיניא והיה טובה
מזה לכל הקהלות דברי הצעיר שבכהונה המברך אתכם

בחיים ושלום ויתן ד' הצלחה בכל מעשה ידיכם וחזקו לרומם את כבוד
ד' ותורתו כחפצכם וכחפץ ידידכם

ישראל מאיר הכהן

וע"ד אשר כתב ידידי שרצון החברה הק' לעשות בית עלמין לעצמם לדעתי
אין דבר זה נכון כלל שדבר כזה יוכל לגרום משטמה רבה בין איש לרעהו
ואף בין האצילים יקלקלו הרבה והרבה יותר מתקונו ובזמן שאנו בגולה אין
בכחינו להעמיד כל ענינים פרטיים על תילם כמו בזמן הבית והלואי שיהיה
בכחינו לחזק לכל הפחות את שרשי הדת ומדבר כזה יוכל להולד

בהמשך הזמן קנאה רבה והריסה גדולה בעקרי הדת וע"כ החכם עיניו בראשו – וע"ד אשר כתב לי ידידי את מצבו בענין פרנסתו כי עדיין לא רווח ידו אל יפול לבו ע"ז ויבטח בד' שבודאי לא יעזבונו – וכמאמר הכתוב לא ראייתי צדיק נעזב וגו' – ויהיה נפשו שמוח טוב לב על עושי שמירת שבת וחינוך הנערים לתורה וי"ש וכל הדברים הטובים שנעשו על ידו – ואשרי חלקו – ידוע מה שאחז"ל שאין כל אדם זוכה לשתי שולחנות בשלימות – וע"ד אשר בקשני אודות חיבורי לע"ע הוא עדיין בדפוס וכשיגמר אי"ה אשלח לו – ידידי אבקשו שיכתוב לי אם נשקע המחלוקת או לא ח"ו – ומה שביקש לי ידידי עוד במכתבו ידע שאין בכחי –

מכתב מאת "הגדול ממינסק"

הרב ר' ירוחם יהודא ליב פערלמאן

בעור הי"ת יום א' כ"ט אלול תרנ"ג מינסק יצ"ו.

תכלה שנה וקללותי ותחל שנה וברכותי שנת גאולה וישועה, שנת הרמת קרן התורה לכבוד החבורה מחזיקי הדת בק' לונדון יצ"ו אחרי דרישת שלומם הטוב הנה כבר השנתי כמה מכתבים מאת החברה שלהם ולא רציתי לענות כי לא רציתי להכניס עצמי במה שהוא חוץ מגבולי ואיננו ידוע לי על נכון. כן קבלתי מכתב ג"כ מהגאון האבד"ק ביאליסטוק שבקש מאתי להצטרף עמהם לאסור איסור על הבשר שלהם וכמו שאסר הגאון דקאוונא. וג"כ לא עניתי אך כהיום אחר התפלה נגש אלי איש אשר בא מק"ק לונדון והושיט לי את המחברת האמת והשלום שהדפיסו וגם המכתב הוספה להחבורת הג"ל. והחבורת הג"ל עדין לא קראתי רק המכתב הוספה קראתי ונבהלתי כי בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה וגם בשר אחוריים בלי ניקור היתר גמור הוא להם, והקצבים אף הכשרים שבהם הם מחללי שבת בפרהסי' ואחשוב אחרי שהדפיסו הדברים האלה בפומבי בוודאי האמת אתם כי מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי אינשי בפרהסי' וגם כתבו שיש שם תקנה שהשוחט לא יראה סכיניו כדי שלא יבוא לידי מחלוקת, אוי לנו שכך עלתה בימינו לעשות תקנות כאלו. ע"כ לא אוכל להתאפק עוד ואען ואומר אם האמת אתם אוי תבוא עליהם ברכה במה שעשו חבורה לעצמם בשוחטים שנים ובקצבים יראים ומהראוי לכל אשר מי שנעו בלבו יראת ד' לקנות מאתם בשר, ושום מורא לא יעלה על ראשם מהאיסורים של הרבנים שדנו שלא בפניהם מחסרון ידיעה, כי אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד', וכל מקום שיש חשש איסור אין חולקין כבוד לרב – ויאכלו עניים וישבעו ממקום שהוא בכשרות יותר אף שהוא נגד רצון הרב, ואין שום ממש בהאיסורים של הרבנים ברוסלאנד כי אדעתא דהכי לא אסרו וגם אין בכחם ויכולתם לאסור והי ללבם נכון ובטוח כי שכר הרבה יטלו מבעל הגמולות בעבור שמהדרין לאכול בשר כשר וצדקתם של החבורה מחזיקי הדת אשר הם ממזכי הרבים ויהירו. אמנם כ"ז אני אומר בתנאי כפול אם האמת אתם. ויקבלו ברכת השנים כוח"ט כנפשם ונפש הבעה"ח לגדל המצוה לחיזוק הדת ירוחם יהודא ליב החופ"ק.

מכתב מאת ה"ערוך השלחן"

הרב ד' יחיאל מיכל הלוי עפשטיין רב ואב"ד דק"ק נאווהאראדאק

בע"ה לס' לא תגורו מפני איש תרג"ג לש"ק.

להחבורה הקדושה מחזיקי דת מורשה ומסיני לנו ארוסה גודרי גדר ועומדי בפד"ך שכרם מאת ד' בזה ובבא.

מכתב קדשם הנדפס הגיעני ונתתעתי לאחורי ודמוע תדמע עיני על חילול ד' ותורתו הקדושה ואקוד ואשתחזה לפני מעלתם הרמה ולא ידעתי מי זה אמר שהבשר שלהם טריפה חס ושלום וגופא דעובדא הכי הוה שבראשית הרעש לא השבתי מאום כי לבי אמר לי מי יודע עם מי הצדק וגם שיערתי וכו' עד שבא אלי מכתב מאחד הדבנים המפורסמים שכתב אלי בקול רעש גדול למה זה מחשים והדבר נוגע לאלפים ורבבות מאחב"י והוא יודע שאין העניין נוגע חלילה להכשר הבשר רק לנצחון ועוד דברים רבים ואז בלא חמדה הוכרחתי לכתוב להדה"ג א מכתב קצר ותורף הדברים שאין אנחנו מסכימים לדברי המערערים ובטח אין העניין נוגע ח"ו לכשרות ומסתמא על יתרון הכשר הבשר ביט בשבעה עינים – וגם על זה שכתבתי התרעמו עלי רבים למה לי להזכיר דבר כזה כי זה הוא פחיתות הכבוד לפניו אך בזה לא הי' להם שומע מצדידי כי אמרתי אין משוא פנים בדבר ואם חלילה הדבר נוגע אף מעט מן המעט להכשר חלילה לי לדפות ידי המחזיקים בדתוה"ק ועל כן הגני מוכרח להזכיר זה ועל ההיפך לא קבלתי שום ידיעה ומה הי' לנו לעשות לא ניתנה תורה למלאכי השרת ולא נביאים אנחנו – אמנם האמת זה לא כביר הקולות חדלו ולא ידעתי הסיבה עד שבא לפה מופלג אחד שהי' בעיר ל' וסיפר לי את כל או נצטערתי מאד על מכתבי הגם ששמרתי לשוני כאשר הודעתים מקודם.

האמנם עתה עתה כרוזא קרי בחיל חלילה וחלילה להעלות על הדעת לאסור השחיטה שלכם והבשר שלכם הוא קדוש לנו ולכל בני ייברך ד' אתכם ויתן לכם כח לחזק דתוה"ק ולפי השמועה גם הר"א רפו רדיו ולא יתרעם עליכם ובמטותא מינייכו רבנן קדישי להיות מרודפי שלום ובדבר אשר אינו נוגע לדת קדישנו לתת לו הכבוד הראוי ואולי זכותכם ומעשיכם הטהורים יגינו גם על כל השחיטות ומכירות בשר שבמתנם ל' ובכל המדינה שיתקנו על יתרון הכשר וכולי האי ואולי ועכ"פ גדול השלום ונוכה לשלום אמת ולביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

כה דברי הצעיר לבית לוי המבקש מטו מכם ומתנפל לפני שומרי הדת הקדושה והטהורה וחותם בכרכה משולשת ובימי המצרים יזרח אור לישרים כנפשכם הטהורות ונפש עבד נכנע לעבדי ד' יחיאל מיכל הלוי עפשטיין החופ"ק בעה"מ ספרי ערוך השלחן על ח"מ ויר"ד וס' אור לישרים על ספר הישר לרבינו הגדול ר"ת זצ"ל.

גלויה מאת ה"ערוך השלחן"

ב"ח ד' נפתח תרנינ' לפ"ק נאוותרוק.

כבוד החבורה הקדושה ועל צבאם הרב הגאון יצ"ו והרה"ג ר' זלמן טובי' והרב ר' יעקב וכל יראי אלקים וכות התוה"ק יעמוד לפנייהם להאיר להם את הדרך ילכו בה וחסרדי ד' יסובבם לעד לעולם אמן.

ג"ק הראשון והשני והחוברות הגיעני ואשר ידרשו שאכתוב להנ' לא ידעתי אם זה הדרך נכון לפנייהם הלא יאמרו כי הם צריכים לדעתי להתעוררות שלי וכן לא יעשה אך לגיסי יח' הגה"ג מוואלאזין הייתי כותב אך בענותי הוא חולה גדול ר' ירחם - האדרעס שלו על שמו לווארשא רחוב מוראנאווסקי נומער 29. הגר"א מוקף מסביב וכו' ולדעתי הי' כדאי על דבר גדול וקדוש כזה שיסע אחד מכם למדינתנו עם מכתב כולל והוא יעמוד על כל אחד מהרבנים לכתוב ודרך אחרת אין לפנייהם אחרי ראותם כי בעון הדוד יכבשו פניהם, ואם אבא במכתבי להוכיחם עוד יעלה עשנם כמובן. ואתם חזקו בר' והוא ית' עמכם ואר"ש לכתר"ה ולכל יראי ד' המחזיקים בעץ החיים והגני מברך אתכם וחותרם בברכה יחיאל מיכל הלוי עפשטיץ החופ"ק.

מכתב ראשון מאת המ"צ דמינסק.

הרב ר' חיים זעליג מארגין שטערין

בעותי יום ה' ו' פנ"א תרנינ' לפ"ק מינסק יע"א.

החזו"ש להרבני התורני המופלג חכם ושלם מוהר"ר יעקב צינקין ושולם חבורתא קדישתא אשר בלונדון רבתא שלומם ישנא.

הנה על מכתבו מן 19 תמוז עם ההוספה לחוברת שהרפיסו השבתי תומ"י בהגיע לידי 22 תמוז ובקשתי שישבו תשובה ועתה תדעו ששלחתי מכתב להרר"א ולא תחושו שכתבתי דבר שאינו צריך לידע ח"ו רק לעשות שלום ולהשקיט הדיב וכ' כבוד לאיש שבת מדיב ואקוה לד' כי אפעול כי מן הדברים שכ' אף אם לבו כלב הארי המס ימס. ויאמר להמגיד המטיף הרף ידך מח' מחז"ד ואם ח"ו לא ירף ידו מזה וידרוש וידבר סדה עליכם תשלחו להגיד לו שעושה מעשה פאניטאווסקי אשר מכר הפולנים לדבות לו בצע ואזנים ולבי אומר לי שהוא ה. . . . ותוכלו לומר לו שאם יגיד עוד בענין זה יתקע יתד שלא להיות עוד במינסק כי דודש טובתו אנכי והי' מחזק לי ליי"ש ואם יהי' פה אכתו על הלחי ושניו אשבור ואמרוט שער ראשו חקנו ואם יתחזק נגדי אתגלגל עמו על הארץ כי כן ראוי תכון בל"ג כי מצוה גדולה היא והבן כי זה טעם על בוז אף אם הי' אחי ידידי בעבור שהוא מחזיק במחלוקת ומי ביקש זאת מידו להתערב בענין שר"ב ואר"ה אשר רחוק מזה וגם אם הי' למדן גדול וכי ראה שהח' מחז"ד עושיין שלא כדין ואני אני מבין כי רק הוא הוא העושה המחלוקת ומתחרר דיב ומצה בעד בצע רוחנו כה"ג שימש פ' שנה בכה"ג כו' ובודאי כי גם הגאון מהרר"א לא יאמר עוד דבר, ואיני מבין מה לכם לרבני

רוסלאנד, ולא תאמינו במכתבי העתים כי יותר קרוב שהם ישקרו או ישנו דבר מה כפי רצונם וכתבתי שרצו למסור הישיבה דק"ק מיר עבור כי הנאב"ד דקהילתם החזיק בידי מחזיקי הדת וזה ברור כי הר"מ ה' באימה ובפחד שהתנצל הגאון זצ"ל ורפו ידם כן שמעתי מפיו, אחי אתם חזקו ואמצו וה' יהי בעזריכם ושלום מאת הדר"ש חיים ועליג מארגין שטערין מ"ץ ור"מ במינסק.

מכתב שני מאת המ"צ דמינסק

הרב ר' חיים ועליג מארגין שטערין

בעתי אור ליום ה' י' סניא תרנ"ג לפ"ק ק"ק מינסק יע"א.

החוו"ש אל כבוד התורני הרבני המופלג בתר"א מוהר"ר יעקב צינקין גרו יאיר ע"ש כב"ב שיחיו חיים נעימים ושאל בשלמא דרב שלכם מטעלו במעמד כל החבורא קדישתא ה' ית"ש ישנא שלומם וטובם.

איגרתם קבלתי בעוד יום וקראתי אותו בקהל רב במקום אשר מגיד אני שר"ע אר"ח בין מנחה למעריב כי אגרת המוסר הוא ולא יכולתי להשיבכם עד שקראתי את כולו וברצות ד' יתוסף לכם כל מי שנגע יראת ה' בלבבו כמו שנתוספו מכל ישראל לשבט יהודה בעד שהעמיד ירבעם עגלי הזהב כדכתיב בדה"י ורק אתם תתחזקו להקים עול תורה ולהאדירה כמבואר באיגרתכם הנדפסים בלשון הקודש ובלשון אשכנז והראתי המכתב בלשון הקודש לגביר אחד מופלג בתורה מפה אשר מתחילה ה' מחזיק כי הצדק עם הדר"א וכת דילי' וקרא אותו מתחילה ועד סוף ואמר כן כי גראה האמת עם החברה מחזיקי הדת וחדאי נפשאי כי קיימתם מה שכתבתי באגרת נידון החברות של הלימודים טרם כתבי אליכם קיימתם מעצמכם יהי' ד' אלקיכם עמכם ויציא מחשבתכם הטוב אל הפועל וימלא משאלות לבבכם לטובה ואין שטן ופגע רע באהליכם והמגיד מקאמיניץ ידוע אצלינו למחרחר ריב ומדון ולשפוך בוז על רבנים הלא כתבתי לכם שאומרים עליו שהוא מחברה צער בעלי חיים וגם את הגאון הגדול מר"ר יר"ט ליפמן זצ"ל ביזה בק"ק מיר בדרשותיו ושפתיו אתו מי אדון לו ורק הר"ג הגאון דסטופץ צעק עליו בקול רם אפיקורס לא אניח לדרוש בביהמ"ד ולא דרש והנה בקשתי להדר"א שיצוה לו שלא לדרוש נידון החברה שלכם שהוא מגבב פסוקים ומעקמם ומעייל פילי בקופא דמחטא ומגרה ריב ומצה ולא ידעתי אם ישמע לי כי אינו משיב לי דבר ולא ידעתי למה לא יגערו בו ותסיתו בו בנ"א . . . ואם בכל זאת לא תועילו תשיבו עליו על המגיד בד"צ עם כלי הדיינים שופר ונרות לכבות חרוק שמתא כ' ויסקר פיולדבר אודותיכם. והרה"ג צבי ליב נ"י ברלין כתבתי כי הרבה דיברתי עמו והגראה מדבריו ה' כי חוזר בו ועתה הוא חולה גדול בוודשה והגאון מהר"א כתבתי לו המכתב הראשון ששלחתי לכם עם מכתב המכ"ע . . . ואם הייתי בקאונא אקוה כי ישמע לי כי ידירים אנחנו ואולי ישיב גם במכתב או בעל פה בודאי אלולא זאת אי אפשר. ועל הרב דלאדז לא תחושו . . . כי איש טוב וי"ש אבל אין לפחד.

ושלום חיים ועליג מארגין שטערין.

מכתב מאת "העלוי דרוגטשוב"

הרב ר' יוסף ראזין

לאלופי ולנכבדי החברה הקדושה מחזיקי הדת בעיר לאנדאן יברכם ד'. קבלתי מכתבם הנדפס ועמדתי מדעיד מי זה אשר יפריץ חומה אשר יסדו בעלי חכמה לבל יתגאלו באיסורים חמודים כאילו ולפי הנראה היא דק דעת הרב המפורסם הישיש דקאוונא אשר הרבנים דפה נמשכים אחריו כמקל של סומא אך ת"ל יש תורה בישראל לכן אחי אל תחשוו ישלחו לי דבריו ואפיצם כקש כי כל דבריו הם רק משוחים מהנוצה של אברת הנשר דמחנם המחפה על הרב הג"ל בכסף והתחזקו ובחרו שר"בים כדתה"ק כ"ד כאש בוערת לכבוד דתה"ק אשר כעת היא שק חוגרת

יוסף ראזין רב דפה.

דענאבארן אור ליום ד' ו' טנחם אב תרנ"ג.

מכתב מהרב ר' נח יצחק דיסקין מלאמזא

יום כ' ד' מנ"א, ורכר אמת לפ"ק לאמזא.

בין המצרים קרן לעמו ירים, בכבוד תרום קרן מעלת כבודם הרמה האלופים ונגידים איש ככבודו וגדלו יהי נעם . . . עליהם. אחרי דרישת שלום כבודם הרם אביעה להם תודתי להם ולכל אשר להם בכבודם אותי לחוות דעתי גם אנכי הצעיר באלפי ישראל, בענין נכבד המתהלך במדינת בריטאניא, בקרית לונדון, כבודם ישנא מעלה מעלה, עד לציון ברינה נעלה. - אדוני! בגוף הדבר, למרות רוחי לא אוכל דבר מאומה הן אם יצעקו כבודם בתלונתם על אלה אשר הוציאו משפט בטרם שמעו שניהם יחד מדברים, איככה אעשה כן גם אני לתת צדק לפעלם ולהצדיק הראשון בריבו, - ואני טרם שמעתי צדקת הצד השני? - עוד לא זאת כ"א השאלה הגדולה בדבר זה, מה ימריצם חוות דעת? הן העיקר שהכל תלוי בו הוא אם יפיקו רצון מאת האשלי רברבי, רבני וגאוני מדינתנו להשיב את דבריהם הראשונים, ולהטות את לבבם עתה לצדם, ואם כה יעלה בידם מה אני כי אבוא אחריהם? - אמנם אם יעמדו הגדולים גם עתה על דעתם הראשונה דבר אמת הוא כי אף אם כה ארצה (שלא כשורה) לענות בהם צדקתם, היכול אוכל דבר נגד גדולים חקרי לב, ובכן הסליחה עם כבודם, אם הפעם לא אוכל עשות את אשר לא יעשה. - ומי ששכן שלום הוא ישכין שלום ביניכם והיתה מחנם קדוש כאות נפשם ונפש מכבדם מבקש סליחתם, הצעיר העלוב -

נח יצחק במוהר"ר בנימין וצלל"ה דיסקין ראב"ד דפ"ק

מכתב גלוי מהרב ר' נח יצחק דיסקין מלאמזא

צור העולמים ישפיע ממדומים אלפי שלומים, לכבוד
האלופים ונגידים מורמים ונכבדים, למעשה צדקה
יחד מצומדים, איש ככבודו וגדלו, יהי נעם ד' עליהם.—

יום ד' י"ג אב
דובר אמת כלבבו
לפי"ק לאמזא.

אחד"ש כמשפט לפי כבודם.—

אדוניי! בהמשך על מכתבי מחדש העבר — הנה בראשונה היתה תשובתי בתור
תשובה עפ"י ההלכה, ואמנם בדברי עם כ' ידידי הרב הגדול מר"ה יואל ליב
העדצאג נ"י מפה ולשמע אוני הצעת ענינם מפי דר"ל הנ"ל. הנני מוצא החוב
לשכמוני בימיי אלה להשיבם גם בתור יועץ ולא למותר תהי' להגיד דעתי
בדבר שאלתם (איהם איהרע פדאגע), ואמת יהגה חכי, כי כפי ההשקפה
הכללית, לא קטנה היא המבוכה, בהיות קול דבדי מספד רבני מדינתנו
משנה העברה לא פעלו בדבדיהם מאומה, לא נראה ולא נשמע
תעלה להם, אף עוד הוסיפו המדורה, מזה נראה בעליל חומד הענין להיות
שאלתם שאלה דתית עומדת ברומה ש"ע היהדות, גם כולו אומר כבוד
העוסקים, כי נכבדים הם ויודעים להוקיר מפעלה ומענים בה ברוח עזה
ונמרצה, כי ע"כ כל צדי גלעד לא העלו אדוכה, וימים רבים לא יכלו לכלוא
הרוח, ונהפוך הוא, כי דבר יום ביומו הולך וסוער גבוה מעל גבוה, — ואני
בהיותי מצד אחד בלתי נדרש ללא שאלוני, הנני ממולדת בית אבות — אבותי
ממחז פפ' דמיין הידוע רוח בני אשכנז, אראה אור בהיר בשחקים כאש מתלקחת
בתעצמותיהם, אף מעט משוא פנים לפני. הנה לפי דעתי כמעט אין עוד
תקוה לדחות הענין באמת הבנן, ובקול דברים, בפטומי מילי אמורים, לא
ינסרו הענין לגסרים — ואולם לפי דעתי לא יטו חכמי הדור שכם אחד לבוא
לכלל דעה אחת לבחד מתווכים מנוסים (פראקטעצירטע) מכל גניעה ונטי'
מנוקים, לשלחם אל מקום המבוכה, אולי ימצאו שמה דרך השלום, ואופן
הנכון לשני הצדדים, וזכות הרבים ועבודת הקודש מסיעתם, לגבר חילים,
בשלום ובמישור לישר ההדורים ובשמות יקראו חכמי הדור אנשים חכמים ונבונים,
ידעי דת ודין, ולהלך נגד החיים ביחוד היודעים לתכן דוח בני חר"ל, ותחזינה
ענינו בטובת שני הצדדים ושמת לבב השמחים על כל מפעל צדק — ואם
כה אפוא הנה העצה היעוצה היא, לפי דעתי כי אלה הדברים, יוציאו כבודם
כדווא במחנה העברים, וקול קורא לחכמי הדוד בתפלה קצרה, והיתה זאת
להם לתהלה ולתפארה — ואני בתומי בן עמי ולאומי בלי שום נטי' צדדית
הנני מרשה בזה לכבודם לפתוח (פערעפענטליכען) דבדי אלה קבל-עם
מדינתם, ככתבם ולשתם, כולי האי ואולי יגולגל איוז וזכות על ידי וחיתה נפשי
בגלל ענין הרם ונשא — אני העלוב, אהב עמו ואחיו, עבד נרצע לעבדות
קודש אהבת שלום בפש"מ ובפמליא של מטה, כותב וחותר לכבוד מערכת
הענין, מתפלל בעד שלומי אמוני ישראל,

נח יצחק בהגאון האמיתי מהר"ר בנימין וצללה"ה דיסקין, ראב"ד פ"ק.

מכתב מאת הרב ר' יוסף יפה

למנהלי החברה "מחויקי הדת"

בעיה נארוד יום ג' י"ט טבת אב ה'תנ"ג לפ"ק. פלך קאוונא מחוז טעלו רוסלאנד

אל כבוד אלופי מנהלי החברה "מחויקי הדת" אשר בלונדון, ולכל החבירים מרחוק אקרא לשוכ"ט, יפרוש ד' את סוכת שלומו עליכם וישם לכם שלום מבית ומבחוץ!

נחרדתי ואשמע מקול הקורא אשר קראתם באזני הרבנים במדינתינו, והנני נדהם ונפעם הפעם, עם כי הדבר לא חדש אצלי, הלא כבר שמענו וראינו בשנה העברה במכ"ע "המליץ" דברי הגאון זקן דורינו אדמו"ר ר"א ספעקטאר מקאוונא ג"י ועוד מאיזה רבנים אשר קפצו בראש, ונלוו עמו בתוקף אסור להטריף הבשר אשר נשחט בלונדון ע"י השגחת השו"בים והמ"צ של בעלי "מחויקי הדת" שלא בהסכמת הרה"ג ר' נפתלי אדלער הרב הכולל בלונדון, גם במכתב עתי הצפירה נדפס מאמר בשם "עדות ביעקב" מן הרב הגאון ר"ש מאהליווער מביאליסטאק, גם הוא יצא בגזירת אסור טריפה על הבשר הנ"ל, ראיתי והחרשתי, וארגן באהלי, ולא יצאתי החוצה, יען מי ירהיב לבוא אחר הגאונים, ובפרט לזקן דורינו הגאון ר' קאוונא, אשר מימו אנחנו שותים, וע"ז נאמר "לא תענה על רב" ובפרט במקום רחוק כלונדון, ומה גם לאיש כמוני צעיר בימים ובדעת ומושבי בעיר קטנה, לא לי להתערב בענין הזה, אם כי לפי דעתי גם לפי דעת עוד רבנים אשר דברנו בינינו ה' הדבר תמוה מאוד, איזה דרך עבר לפני הרבנים הגאונים לאסור ולהטריף הבשר בלי דרישה וחקירה, ובלי שמוע טענת שני הצדדים בפניהם זה בפני זה בדין תורה גמורה בכל פרטיה, ואיך דנו שלא בפניהם חברה שלימה, אשר שמה תעיד עליה כי המה "מחויקי הדת"; לו יהא אשר אפשר פגעו בכבוד הרב הג' ר"נ אדלער, ולו יהא כי חברתם נוסדה מתחלתה שלא כהלכת הכבוד הנוגע להרה"ג ר"נ אדלער, אבל בכל זאת לאסור ולהטריף הבשר רק מפני דרכי השלום, כאשר מפורש נאמר במאמריהם וביחוד בדברי הרה"ג אדמו"ר מקאוונא שם נאמר מפורש כל יסוד האסור רק מפני כבוד הרה"ג ר"נ אדלער ודרכי שלום ועוד דברים כהנה אשר אינם נוגעים אל עצמיות הבשר (ודברי מוהר"ש מוהליווער במאמרו עדות ביעקב תמך יסודו בענין אסור לא תתגודדו, מלבד שדבריו אינם מוכרחים כלל אשר לא אויבה להאריך בכאן ולסתור רבריו, לולי זאת אינם נוגעים לאסור הבשר כלל) הנה זה תמוה מאוד, אכן החרשתי, ואתאפק ולא רציתי להתערב בדבר שלא בי הוא, אבל עתה כאשר החרדתם רבני מדינתנו בקול הקורא שמה תשפכו מרי שיחכם, ושמה בחום עז שלהבת יה חוצבים להבות באזני רבנים וגדולי רוסיא, שמה ברדתם מטרת חברתכם באותיות בהירות, ושמה תארתם מצב הבשר בלונדון אשר השגחת הרה"ג ר"נ אדלער לרוב טררותו אין די, להסיר המכשולים הרבים והסכנה המרחפת מאסור חלב ודם - הנה עם כי גם על זה אומר לנפשי שאין לשמוע טענת צד

האחד ולדון את הרה"ג ר"ג אדלער שלא בפניו - ומי יכניס ראש במקום שיש מחלוקה ופירוד לבבות - אמנם הבקשה הזאת אשר החברה מבקשת רק דין ומשפט, חקירה וביקורת לשלוח שם רבנים על הוצאותיהם, רבנים צדיקים ואנשי אמת ונבוני דבר לחקור ולדרוש, ואח"כ לדון בדין תורה, הנה בדבר הזה הגני נותן קבל עם צדק ועזו לבקשתכם, ואתאפק בל אוכל, כבוד הרבנים הגאונים דקאוונא וביאליסטאק יקר בעיני מאוד, והגני מודה אשר לא אטעה אף דגע אחד כי קטנם עבה ממתני - בכל זאת התורה נתנה במדבר הפקר לכל ובדבר הנוגע לכלל דתינו ואמונתינו על פני כל חלקי הארץ כאשר בארתם במכתבכם אין חולקין כבוד לרב - וזהו כבוד הגאונים למחול על כבודם הפעם - וזה אשר אומר דעתי והסכמתי קבל עם, עצתי אמונה לכם - שלחו נא מכתב או הודעה או התראה, אל הרב הגאון ר"ג אדלער הרב הכולל דלונדון ובי"ד הצדק, וגם הדפיסו זאת במכ"ע המליץ והצפירה, שאתם מרוצים להגיש עצומותיכם לפני ב"ד צדק, להביא ממדינת רוסלאנד או גאליציע באוסטריא, שלשה רבנים גאונים מומחים וצדיקים, אשר תבחרו בזבלי"א, הרה"ג ר"ג אדלער מצד אחד גאון אחד, והחברה מחזיקי הדת גאון אחד מצדם, והשלישי שלישי על שניהם - וההוצאה לזה יתנו המחצה על הרה"ג ר"ג אדלער ודעימי והמחצה על החברה מחזיקי הדת - ויקוב הדין את ההר, בלי משא פנים בלי הבט על פניות חוציות, רק בעצם הבשר ובעצמיות פעולת ונחיצת החברה מחזיקי הדת, אם דורש לעמוד בפרץ הדת אשר רופף בענגלאנד, בסיבת רפיון הנהגת הרה"ג ר"ג אדלער לרוב טרדתו או סיבות אחרות. והי' אם כה תעשו היינו, להודיע להרה"ג ר"ג אדלער ולהודיע לפני רבני רוסי', כי אתם מרוצים להביא ב"ד ע"ד לדון עם הדה"ג ר"ג אדלער, או תיכף אחר ההודעה הזאת הותר הבשר שלכם, עד שיצא הפס"ד מן הב"ד המומחים הנבררים, יען כי נראה אם יסרב הרה"ג ר"ג אדלער ודעימי מלעמוד בדין, אשר יש לפועלכם צדק, ואין כאן שום איסור ושום חשש טריפות על הבשר הנשחט מהשו"בים והמשגיחים והמ"צ של חברתכם "מחזיקי הדת" אל תפחדו ואל תרהו, תחוקנה ידיכם, וד' עמכם, לכו נא בשם ד' ובשם תורתו ועשו חיל בהחזקת הדת, אל תפחדו ואל תחתו.

אמנם אם יראו הב"ד המומחים אשר תבררו ויעיינו, כי בלונדון הכל כחוק התורה, אין כאן בדיק, הבשר כשר, והכל ישר, כתורה וכמוסר, בלי חוסר, ואם אין בדיק אין צורך להחזקת הדת, הלא ממילא מובן כי מחזיקי הדת בלונדון הדה"ג ר"ג אדלער בכל הדרוש לדת ויהדות ואשרי חלקו עם כל אלה לו -, אבל עד שיתברר זאת מאת ב"ד צדק גאונים מומחים מרוסלאנד או ממדינת אוסטריא אשר שמה רבנים צדיקים אורטודוקסים, עשו נא המוטל עליכם, ואל תראו מיראת בני אדם, ואשר הרה"ג ר"ג אדלער בכח ממשלתו מן חוקי המדינה יפיל עליכם אימים, עליכם ועל רבני רוסלאנד, אשר מפחדו או מאהבה הבאה מחמת יראה, של כלל אחינו הבורחים מרוסלאנד מחמת המציק ומוצאים מנוחה בענגלאנד - אבל החזקת הדת עולה על כולנה, רבות

עוד כהנה וכהנה סבלו ישראל סבא מסיבת דתם וקיום תורתם, וד' עזרתו עד כה, נצח ישראל לא ינחם, ולא יכזב, אל יעזבנו לעולם, עלו והלחמו וד' אתכם, אל תחתו ואל תערצו, והבשר שלכם הנשחט מהשגחת החברה מחזיקי הדת מותר מותר גם למהדרים אם רק תקיימו כל האמור בברידת הבד"צ-

את זה דאיתי אנוכי הצעיר בימים ובדעת, למען התורה והמצווה לחקוק על הספר, ומובטחני שהרבנים הגאונים האוסרים, הם עשו לשם שמים, על פי דעתם, וימחלו לנו אשר יצאנו לסתור דבריהם, כי אין הדיעות שוות - ובפרט בענין כללי כזה לא יעמדו על דעתם -

על דברי אמת וצדק הנני בא על החתום נאום יוסף בן הרב ר' משה יפה וצלה"ה החופ"ק גארוד ומלפנים בטלאנט ופאקראי בעל מחבר ספר יוסף באור נדפס ועוד כמה חיבורים בכ"י.

מכתב מאת הרב ר' אבא יעקב הכהן בורוכוב

לק"ק מחזיקי הדת

בשם ר' ב' דסליחות תרנ"ג וועקשנה.

כבוד החברים הנכבדים מהח"ק מחזיקי הדת בעיר לונדון יצ"ו איש איש כערכו הרם יבא על מקומו בשלום.

את קול הקודא (המכתבה מכתב הוספה להחוברת האמת והשלום) קראתי והתבוננתי על דבריו מתחלה ועד סוף ולבי נמס בקרבי על שעלתה בימינו כך ולראובן לבבי אשר לא אוכל לדבר בזה מאומה כי אחרי העצה עם רבנים נכבדים דמדינתנו נשאר כי מי יוכל להכניס א"ע ולחות דעתו בדבר אשר לא דאו עיניו בטח לו ראה כבוד אדמו"ר הגאון האמתי מאור הגולה כש"ת מוה"ר יצחק אלחנן שליט"א בעיניו והי' נתברר לו שכל דברי החברא מחזיקי הדת כנים ואמיתים בכל כחו הי' מחזק את החברא מחזיקי הדת ורק מאשר כי אינו מאמין לדבריהם והרב ה"ד אדלער מוחזק בעיניו בחזקת כשרות החזיק את ידי הרב ה"ד אדלער נ"י וכל צעקתם על הרב הגאון ר"א שליט"א היאך ידן אותם בעת אשר אינו יודע הדבר בבירור ואם אולי באמת שנה בזה וכל הנאמר בקול הקודא כנים ואמיתים בכל זה מי יוכל להכניס א"ע לצאת במערכי המלחמה בעת אשר לא נודע הדבר בבירור, לזאת עצתי נאמנה שידרשו אחרי שלשה רבנים מפורסמים לאנשי אמת והמה ידרשו ויחקרו אחרי הדבר ויתנו עדיהם ואז אם גם המה יאמתו את דברי החברא מחזיקי הדת בטח אשר גם הרב הגאון ר"א שליט"א יחזור מדבריו ועוד בכל כחותי יחזק את החברא מחזיקי הדת כאשר נודע מכל כי הגאון ר"א שליט"א עומד בפרץ בכל ענין וענין ובפרט בענין כזה וגם אנחנו הרבנים דמדינת זאמוט נחגור שארית כתנו ונצא במערכי המלחמה נגד המתקוממים על החברא מחזיקי הדת כה דברי המדבר בצדק ובתום לבב ומברך אותם בכוח"ט מוקירם ומכבדם כערכם הרם

אבא יעקב הכהן בעה"מ שר"ת חבל יעקב החונה פה וועקשנה.

מכתב מהרב ר' שמעון דוב אנאליק מטיקטין

לחברת מחזיקי הדת

יום ג' עשרה ימים לחודש אלול שנת ה'תרנ"ג לפ"ק ספ"ק טיקטין.

שלום רב לכבוד הדבנים המופלאים באנשים "חברה מחזיקי הדת" בק' לאנדן קרנם תרום בכבוד הנני דורש א"ש כ"ת שי' הקונטרס הוספה לחוברת האמת והשלום נכון קבלתי וכבוד הוגד לי קצת מזה זה זמן כביר. לכן מצאתי עצמי נכון להודיע לכה"ד כי דבדיכם כולם אהובים ובוררים להפריש בני עמנו מאיסורים קלים וחמורים כאשר במכה"ק אמורים מעשה האנשים הארורים, לכן הנני נטפל לעושי מצוה ולחכמי הדוד אשר הסכימו עמהם כי מותר לאכול בשר של חברה מחזיקי הדת בלאנדן בלי שום חשש כלל והב"ד בלאנדן שאסרו אין איסורם איסור כמבואר בש"ת חכם צבי שאלה ל"ח ודק אם ירצו להתדיין לפני גדולי הדור או הדין עמהם ויקוב הדין את ההד וע"ד מה שהשיגו הב"ד בלאנדן הסכמה מגאוני מדינתנו ידעתי היטב כי עוד לא יעמדו לעזרתם לימים יבואו ולכן כאשר החילתם לעשות לא יבצר עתה כל אשר בחפצכם, עשו כנימוס, עשו כראוי וזכות אבותינו הק' תסייע והנני ידידם שמעון דובער בא"א מוהר"ר אברהם זלה"ה החפ"ק הנ"ל

מכתב מאת הרב ר' שמחה בונם עהרענפעלד

להרב ר' אברהם אבא ווערנער

ב"ה מאטטערסדארף ג' תוכה תרנ"ג.

שוכ"ט לכבוד הרב הגאון המפואר לשבח חר"ב כקש"ת מהר" אברהם אבא ווערנער נ"י רב דמ"ה בבירת ענגלאנד יע"א. אחד"ש ושלום תורתו דמר ידיד נפשי נ"י הנני בזה שורותיי ע"ד היום גודעתי ע"י הפאבריקאנט בויען ה' קהנער, כי נתן צו לה' לעווענזאהן ופעול אצל הפאבריק דשם שאל יעלימו שום דבר מעיני מעכ"ת וגם לשאל את פי הדר"ג נ"י אם יש את נפשו לבוא למארוזיילע על הוצאותיו לדבד עמי פא"פ לאחר עבור ב' או ג' שבועות שאהיה במארוזיילע לראות בעיני עצירת השמן מהאנח, כל זה יעשה בל"ס ה' לעווענזאהן ממונה של ה' קהנער - ועתה אבקש מעכ"ת אם יבוא לעמק השוה עם ה' לעווענזאהן, ויקבל עליו ההשגחה שם, ימחול להתחיל מיד במקדם האפשרי, כי יבואו בשבוע זו ממארוזיילע ג' וואגנאן שמן אנו הנועצר מהנוסס תחת השגחת יר"ש אחד תלמידי הנשלח מכאן לשם, וימחול לחתמם בחותם שלו חותם בתוך חותם במקום בטח אשר לא ישבר החותם עד בואו לע"מ וויען יע"א.

שמחה בונם עהרענפעלד

בלא"א מ"ו ה"ג מהו' שמואל ז"ל

בן בתו של מאוהג"ל בעל חתם סופר ז"ל זי"ע
הרב דפה וראש ישיבתינו הי"י.

התחייבות משו"ב ותקנות השחיטה אצל ק"ק מחזיקי הדת

London, E. Feb. 15th 5665

אני הח"מ שנתמנתי לשו"ב לק"ק מחזיקי הדת בלונדאן מקבל עלי לשמור כל התקנות שנתקנו בק"ק מה"ד ע"י ה"ר בנידון שר"ב מאז נתיסדה במה"ד שחיטה מיוחדת כנ"ל, ואף כי אקבל שכירותי מהקהילה הכללית (היינו בארד אף שחיטה) בכל זאת הנני עומד תחת השגחת מחזיקי הדת והר" של מה"ד לשמור ולקיים כל אשר יצוה עלי הר' הנ"ל בנוגע לשו"ב ולהראות סכני לפניו ואם יצוה עלי הרב הנ"ל שלא לשחוט אסור לי לשחוט ושחיטתי מאז נגד ציווי הר' הנ"ל נבלה.

חותם מחזיקי הדת תה"י תחת ידינו תמיד ואין לנו רשות לתן לזולתינו בלי רשות הר' והקאמיטע דמה"ד.

כן אני מקבל עלי ללכת בדרך ד' על פי דינא דשולחן ערוך ושלא לשאת בשבת אפילו מורה שעה או בתי ידיים (האנטשוע) כן הנהגתי בביתי תה"י בדרך התורה והיראה, אפילו אשתי לא תלך ח"ו פרוע ראש גם בביתה לפני אנשים זרים. עלי להיות חבר בביהכ"נ שומרי שבת ומחזיקי הדת ולשלם קאנטריביושען כשאר חברים ואם אעבור על אחת מאלה הרשות ביד מה"ד הנ"ל להעביריני ממשמרתי תיכף בלי אזהרה אחרת ואין לי עוד שום טו"מ לא על מנהיגי מה"ד הנ"ל ולא על מנהיגי הקהלה הכללית לא בדינא ישראל ולא בדינא דמלכותא נאום יעקב יהודא ליב ב"ר ניסן לעוויטא שר"ב דק"ק מחה"ד.

* * *

- (א) השוחט מחויב לראות הנחת הבהמה על הארץ שתה"י כדן.
 (ב) השוחט מחויב להראות סכינו למשניה' העומד על גבו ושניהם יבדקו הסכין קודם השחיטה וגם לאחר השחיטה.
 (ג) העומד על גבו יראה השחיטה מתחילה ועד סוף.
 (ד) השוחט צריך להשגיח שלא יורחץ הבשר במים חמים וגם אם יורחץ במים קרים צריך להשגיח שלא יהי' שום תערובות בהם.
 (ה) השוחט מחויב להשגיח היטב שלא יעלם הבהמה השחוטה מעיניו ולא יהי' ח"ו שום חשש חילוף מאבריי הבהמה השחוטה כגון הראש והרגלים והבני מעים עד שיחתום הבהמה והאבריים כנ"ל.
 נאום יעקב יהודא ליב ב"ר ניסן לעוויטא שר"ב דק"ק מחה"ד.

מכתב מאת הרב ד"ר אדלר

להרב ר' אבא ווערנער

ב"ה שושן פורים. בזמירות לפ"ק.
 ה' ישפות שלו' לכבוד הרה"ג בתורה וביראה וכו' וכו' כש"ת מו"ה אבא ווערנער
 ב"י.

תשואת חן למעכ"ת על מכתבו אודות השו"ב ועתה דבר נחוץ לדבר עם כת"ר פא"פ ולכן ימחול נא לבקרני מחר א"י אחר תפלת מנחה בשעה ו"ו.
 דברי מוקירו הדורש שלו' תורתו, הק' נפתלי אדלר הכהן.

טיוטא א' מתשובה בענין סמיכה וסנהדרין מאת הרב ר' אברהם אבא ווערנער לבנו הרב ר' ברוך חומה

לונדון, יום ואן טנחם אב 5660.

החיים והשלום והברכה לכבוד ידידי בני הרב חו"ב וכו' מוה"ר ר' ברוך נ"י חומה ולרעיתך שתחי' ולבניך נ"י ולבנותיך שיחי'.

קבלתי שבע זה מכתבך עם קונטרסך בדבר הסמיכה, והנה קונטרס הסמיכה לרלב"ח לא ראיתי, וכבד לפני להשיגו, רק דברי הרדב"ז ראיתי. תמיהתך על הרדב"ז ז"ל הוא תמיה קיימת ושגיאה היא במכת"ר במה שכתב כי בבני ראובן שיתגלו לפניו קודם הגאולה בהם ימצא סמוכים, ושגיאות מי יבין.

במה שכתבת שיש שמועה אשר מטרת נסיעת הגר"א זצ"ל לאה"ק להנהיג הסמיכה, אם קבלה נכונה היא יש לקבל, אבל שמועה היא כשאר שמועות הפורחות. ומה שרציית לומר כי טעות הדפוס בביאור הגר"א חו"מ סימן א' ס"ק ט', לא דיקדקתא נכון, כי אין שום טעות בדפוס, וכך הם דבריו, ס"ק [ח] אלא מומחים, ל' הרמב"ם (בהלכות סנהדרין הלכה ח') (מסכתא) סנהדרין ב' ב': [ט] הסמוכין. שם (מס' סנהדר') י"ד א', ולכן אין רמז בדברי הגר"א מענין זה. ובגוף הענין שאתה חושב ומשער שעתה העת לעשות, לפי דעתי לא מניה ולא מקצתו, אשאלך את מי נסמוך באה"ק, אם נחקה את מעשה צרפתים וענגלנדים לשום עטרת גראנד רבי או טשיף רבי, או פאפא, על כל אחב"י, על איש שיכול לטהר השרץ בק"ן טעמים, וחץ מזה אינו יודע מאומה, או על איש שבקי בשבעים לשון וגם בשבע חכמות ובכל מיני כישוף ובפס"ת אינו יודע מאומה, וגם מאיזה מפלגה נבחרו אם מפריינקען, או מאשכנזים אם מחסידים או ממתנגדים, אם מאנשי ליטאים או מפולק או מאונגרים, וכדומה, וביותר על הכל איזה חפץ נמצא בזה, ומה יצמח מזה רק קטטות ומחלוקת גדולות אשר לא ארצה לפרוט פה, את אשר אני אחשוב, כי מתחילה צריך להיות בירושלים עיה"ק אוניווערזיטעט ישראלי ללמד בהם כל החכמות הגדולות, שיהיה בנו חכמים גדולים כחכמי אומות העולם, רופאים גדולים, תוכנים גדולים, עם אבסערוואטאריים דהיינו בית המצפה עם כל הכלים, וגם חכמי חמיאה, עם לאבאראטאריים, מודדים, בקיצור הכל והכל, שלא נצטרך ללמוד אצל חכמי אומות העולם מאומה ומאומה, ואז יולד דור חדש בנו שלא יהיו עוד תלמידי הרשעים פרץ סמאלענסקי, יל"ג, וכדומה שר"י, ולא יהיה פרץ ויוצא וצוחה ברחובותינו ואז נמצא אנשים בנו גדולים בחכמה ותורה ויראה, ורק אז ואז יהיה חפץ בסמיכה לעשות סנהדרין של ע"א, לעשות הלכה פסוקה לכל ישראל, תורה אחת, ומנהג אחד, ונוסח תפילה אחד, ולהחזיר תואר ישראל כימים הראשונים בימי תנאים, ואז נדע מה אנחנו ומה יש לנו לעשות לגאולתינו, עכ"פ אין נכון לדעתי להזכיר מאומה מסמיכה, רק עיח להציונים לילך בדרכם, ונראה ונקוה מה יעשו ומה יולידו. בין כה וכה אראה דור חדש אשר ילמדו ויחשבו אחרת ואחרת בין בתורה ובין בחכמה, ובין בעניני דרך ארץ, לע"ע הוא עת רקבון בנו, עת שריצת התולעים, עד שירקב לעפר ואז יציץ ציץ ויפריח ויוציא פרוי הטוב והיפה והמועיל המשמח אלוקים ואנשים.

ובכל זאת אכתוב דעתי בעיקר הלכות סמיכה אשר האריכו מהר"י בי דב והרלב"ח, בדברי הרמב"ם ז"ל, — אם כי לא ראיתי דבריהם, כאשר כתבתי לעיל, ורק דברי הרדב"ז, ואת דבריך —

הנה מקודם אשקוף השקפה כללית על כל דעת הרמב"ם הנשקפה כמו שחר מכל חבריו הארבעה שהגדיל לעשות, והם, הפירוש משניות, ספר המצות, וספר היד החזקה, ומורה נבוכים, אשר עמל מנערוותו עד זקנותו, ולא נשתנה דעתו מעת היותו בן כ"ג שנה שהתחיל לחבר פירוש המשנה עד עת זקנתו שחבר ספר המורה, להבין כל דברי תורתנו הקדושה, שבכתב ושבעל פה, שנסדר ונכתב בגלותינו בשני התלמודים ובמדרשי חז"ל, בשכל אנושי הבריא ואמונתו היתה חזקה מאוד, מפני שהבין כי אמות אמת לאמיתו כן בלי שום ספק כלל, וכל זה הבין בשכל בריא וחזק, וגם הציץ במחקרים לפנימיות התורה, והבריך לפניו וגם הבין שקצר בינת אנוש החלוש להבין זה, והבין להאמין באמונה חזקה אשר יבוא העת שהקב"ה ישיב שבות עמו, וישראל ימשול מים ועד ים, וליה כל עממא ומלכיא ישמעון, ולא יפול מדברי התורה והנביאים גם אות אחת ח"ו, והבין כל סדרי הדורות לפניו מאדם הראשון עד ימיו, מה שעבר עלינו ומה שעבר בכל העולם והבין היטב שתי האמונות המתהלכות בין האומות, ובימיו היו בעלי מחמד יותר רבים וחזקים בכל, בחכמה ובמנין ובעושר, מבעלי הנוצרים, והבין היטב העת אלף ומאה שנים שעבר מחורבן בית השני עד ימיו, ובסך לא חשב שיתמשך הגלות עוד שבעה מאות שנים ממנו עד ימינו.

כל דברי הרמב"ם בארבעה חבריו להבין הכל בשכל הבריא, וגם תקות הנאולה להבין בשכל הבריא, ועת ממשלת המלך המשיח מזרע דוד המלך שימלוך על כל העולם ג"כ יבינו הכל בשכל אנושי הבריא, שיתרבה או הדעת, ויכירו הכל שממשלת משיח בן דוד הוא מהקב"ה, כי ימשול בצדק ובמשפט וחכמה יותר משלמה המלך ויכן כסאו בחסד וענוה, והאומות כולם ישמרו השבע מצות שצוה הקב"ה לאדם ונח ונשנה ע"י משה רבינו, ומשיח בן דוד ישים שופטים ושוטרים גם להם שישמרו ויקיימו השבע מצות, ויתרבה הטובות והברכות ושלום לכל העולם עד אין קץ, ולזאת סידר כל הדינים והמשפטים של שבע מצות לכל האומות גם בספרו כמו שסידר כל דיני הקרבנות וטומאה וטהרה, לפי דעתו שיהיו זה לעניים למלך המשיח ולהסנהדרין שיהיו או, — כאשר אבאר הלאה. ומה שהכריחו לחבר חבריהם הללו, ולבאר היטב אשר כל דברי התורה הוא ע"פ שכל אנושי הבריא, מפני שראה אשר השתי האמונות הנוצרית והמחמדית התגברו מאוד, ורוצים בכל מיני תחבולות וערמה וגם ביד חזקה שעם ישראל יטמאו בהם, ולא יזכר עוד אמות ישראל, וכל האמונות הללו נוסדו רק על אמונה חזקה, ולא לתת לשכל אנושי שום חופש להבין מה שהוא מאמין, והגבירו להאמין כל מה שסופר להם אם הוא נגד השכל והחוש והטבע, ופחד מאוד אולי ימצא מי ומי, או אולי גם רבים ח"ו שיתפתו מדבריהם, או שיכניסו ח"ו ספק בלב עם ישראל, ויאמרו זה רק אמונה ואלו רק אמונה, ולכן רצה הרמב"ם ז"ל להביעו אשר אמונתנו בתורה ובתלמוד הוא אמונה ברוח חיים ושכל ובינה אמות אמת, לא כן שאר האמונות הוא רק אמונה בשיחות נשים זקנות אשר בדו אנשי שקר תועים ומתעים בדברי הבל נגד השכל והטבע.

והנה כל זמן ימי תנאים ואמוראים היו כל תוקפי ישראל עוד בנו, אפר הפרה היו לנו והיו עוד שומרי טהרת הקודש, היו עוד סנהדרין המוסמכים איש מפי איש עד משרע"ה, ותקותם לגאולה היה ג"כ לא דחוק, כי חכו ליום מפלת דומיים, אשר הביטו והבינו כי ממשלת רומי הולך לרקבון, ובמהרה יפולו, ואז בנקל יחדשו באה"ק ממשלת ישראל, כי רוב יושבי אה"ק היו היהודים וגם רוב הארץ הכרמים והשדות היו ביד היהודים, ובנקל יאחזו דסן הממשלה בידם ואז יאספו הרבה יהודים מבבל ומשאר ארצות סביב לארץ ישראל, ויעשו מלוכה וימליכו מלך מזרע דוד המלך, כי היה אז משפחתו ירועה, וגם כל ישראל נהו אז אחרי מלך המשיח מזרע דוד המלך, והמלך המשיח הזה יהיה נשע בה' ית' ונחה עליו רוח ה', ובכל זאת דאו אשר עוד יבוא גוג מלך המנוג שיאסף עמו רוב גבורי תבל, ודוב האומות ילכו אתו בקנאתם בהצלחת ישראל שנעשו מחדש מלוכה אדירה, ואז יצא ה' ית' ונלחם בגוים ההם כמו שלחם עם פרעה וחילו על ים סוף וישפט עמהם בדם ואש.

והנה אם היה מפלת רומי למשל בימי רבי יוחנן רוב ושמואל, ובא משיח איש שהיה מוכשר אז כמו רב נחמן שאמר אי מן חיי הוא כגון אנא (סנהדרין צ"ח ב') ורב אמר אי מן חיי הוא כגון רבינו הקדוש, ובנה בהמ"ק בנקל והחזיר כל משפטי התורה והקדיב קרבנות ועשה שמיטין ויובלות, והנה התקוה הזה היה עד עת מלכי הרומי הרשעים שהנהיגו דת הנוצרית והכריחו לכל האומות שתחת ממשלתם לקבל אמונה זו, ומרוב קנאתם התחילו לגרש את כל היהודים מאה"ק או כפו את היהודים לקבל אמונה זו עד שבשנת ר"ס לאלף החמישי נתבטלו הסנהדרין מכל וכל ונשאר מעט מן המעט יהודים בארץ הקדושה, אז בטל התקוה שיהיה הגאולה בנקל ובדרך הטבע ורק חכו לנפלאות שיוצא מגדר הטבע, והיפלא מה' ית' דבר.

וכאשר נהפכה ממשלת רומי להחזיק ברת הנוצרי אשר מתחילה רדפה בדם לכל המאמינים בה, ורבינו הקדוש אמר ברוח קדשו קודם מותו שהמלכות תהפך למינות לקבל דת המינים, לא האדיכה ממשלתם על כל התבל, כי במהרה קם המחמד ואחרי מותו קמו תלמידיו הכליפים ולקחו מממשלת רומי כל ארצות המזרח וגם ארץ הקדושה בסוף מאה הרביעית לאלף החמישי, אבל ממיעות היהודים שהיו אז באה"ק לא עשו מאומה או בארץ הקדושה, ורק בבבל נתקבצו מחדש והנהיגו הישיבות הגדולות ימי הגאונים הראשונים משך קרוב לחמש מאות שנה.

ולמי יודע אם לא חטאו ושגגו אז כלל ישראל שעזבו את ארץ הקדושה או בכל משך הזמן הזה, ולא עמלו אז להשיב ולהושיב עם רב מהיהודים להאחו בארץ הקדושה, ולהנהיג הישיבות שמה בארץ הקדושה, כי הלא הכליפים הראשונים היו נוחים ליהודים, — ואולי עבוד חטא זה נעשה כלה בכל יהודי בכל, ולא נשאר עתה שמה רק מעט מזעיר.

ואולי על זה קונן ידמיהו הנביא: בושנו מאוד כי עזבנו ארץ. ועתה נשוב לימי הרמב"ם ז"ל אשר היה קרוב לימי התמוטטות הישיבות בבבל, וגם אז נשתנה הרבה העתים, בין מושלי הנוצרים, ובין מושלי המחמדים, אשר ערך שני מאות שנה הראשונים היו כולם תחת כליף אחד מהורו עד ים

האטלאנטי במערב אפריקא ואירופא שהוא ארץ רבה כמעט יותר ממשלת הרומיים עת ממשלתם, אבל בימי הרמב"ם נתפוצצו לממשלות רבות, והיה הרמב"ם ז"ל בימי מסע הצלב השלישית וראה אז אפיסות הכחות של מלכי נוצרים ושולטני מחמדות, יחד זו בזו.

הרמב"ם ז"ל נולד בשפניא בעיר קורדובא, וברח משם בימי נעורו למדינת אפריקא עד שבא למצרים בערך בן ל' שנה, והנה הרמב"ם ראה את פרקי דר"א כי הביא אותו, והוא הסתפק אם מר"א בן הורקנס הוא או מאחד מגאוני הראשונים (ספק גדול הוא אולי הוא מר"א הקלייר כי רוב דברי פזיטיו נמצא שמה) ובפרקי דר"א יש קץ אשר שני ידות שעה מיומו של הקב"ה קודם אלף החמישי יבוא משיח, והוא לערך תתקמ"ה לאלף החמישי, — גם הרמב"ם בעצמו באיגרת תימן הביא בקבלה מאבותיו קץ קרוב לזמן הזה, והנה הרמב"ם אחז בדברי שמואל שאין בין ימות המשיח לעוה"ז רק שעבוד מלכיות ותחית המתים יהיה בסוף העוה"ז בתחילת עולם הבא, וחשב אשר גם בימיו יכול היות ביאת המשיח ג"כ ע"פ דרך הטבע.

כ"י בימיו היו עוד הרבה יהודים בארצות המזרח וחשב ג"כ אשר בתימן יש הרבה יהודים ובהיות שהיו אז המלחמות הגדולות ממסעי הצלב בין הנוצרים ובין המחמדים, וראה אשר שני הצדדים נחלשים ועייפים מעת לעת, יכול היות שימצא איש חכם וצדיק וגבור גדול מזרע דוד המלך שיקבץ מארצות המזרח ותימן אלפים ורבבות יהודים ויגרש מארץ הקדושה הנוצרים והמחמדים יחד, או בעזר המחמדים יעשה כלה בהנוצרים ויעשה מלוכה בארץ הקדושה, ורק חשב אם ביכולתו ע"פ דרך הטבע ממשלה ע"פ התורה לקיים כל מצותיה אחת לא נעדר, ובימיו היו עוד הרבה אנשים גדולים בספרי יחוס מזרע דוד המלך וכהנים מיוחסים הרבה, ומצא בשכלו אשר יהיה יכולת בידינו לקיים הכל, ולכן הביט על ענין סמיכה, שנוכל לעשות גם סנהדרין לדון הכל כל דיני התורה דיני גפשות ודיני קנסות, ולכן העלה אשר גם ענין סמיכה לא יהיה נעדר לנו כי אם כל חכמי ישראל יסכימו על אנשים חכמים בתורה ויתנו להם כח ורשות לדון הכל, נעשו סמוכים ממש כמו אם היה נסמך מפי סמוך שנסמך מסמוך אחר הנסמך ג"כ מסמוך אחר עד משרע"ה, ועפ"ז יש בידינו יכולת לשוב להיות עם קדוש וגדול להקים כל דברי התורה כמו בימי דוד ושלמה, ודבר זה לדעתו הוא גירא בעיני שטנא כוננתו על חכמי הנוצרים שאומרים שאין אנחנו יכולים עוד להיות עם קדוש לפי תורת משה, ובעיניהם מתה האומה הישראלית הקודמת, ולכן קראו את תורתנו תורה ישנה שאי אפשר להעירה ולהקיצה לתחיה עוד, ולכן החזיק בדעה זו והביאה בפירוש המשנה, אשר זולת זה לא היה לו להביאה בפירוש המשניות כמו שלא הביא הרבה דינים שאין שייך לפירוש דברי המשנה, ורק הביאה להראות אשר עוד חיה אומה ישראלית לפי תורת משה רבינו ובידינו להקים כל משפטי התורה כמו בימי דוד ושלמה.

והנה חפש וחקר ראה לדעתו ולא מצא גמרא מפורשת, ורק סמך על הפסוק ואשיבה שופטיך כבראשונה, ובהיות שיקר בעיניו זה להראות שעוד חיה אומת ישראל סמך על פסוק זה לבד, אשר הרלב"ח והרדב"ז דחו זה, כי אליהו הנביא

יסמוך וכו' והנה נראה להבין דבריו בסוף הלכות מלכים פרק י"ב הלכה ב' אמרו חכמים וכו' יראה מפשוטן של דברי הנביאים וכו' ושקודם ג"מ יעמוד נביא לישר וכו' ויש אומרים שקודם ביאת משיח יבא אליהו.

ונראה לכאורה שמסתפק הרמב"ם ז"ל בכונת הפסוק הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא אם הוא אליהו הנביא שעודנו חי במרום ישלח הקב"ה אותו לפני יום הדין הגדול והנורא, שהוא מלחמת גוג ומגוג, או איש נביא חדש מן הגולדים בדור ההוא יעשה אותו הקב"ה לנביא והאיש ההוא יהיה שמו אליה, כמו שאמר הנביא למזבח, מזבח מזבח, הנה בן נילד לבית דוד ואליהו שמו, ואם הנביא אליה יהיה איש מן הילודים בדור ההוא, הוא לא מוסמך מפי סמוך, ולכן לדעה זו נדחו דברי הרלב"ח והרדב"ז, — ורק לדבריהם נוכל לאמר מפני זה כתב הרמב"ם בפרק ד' בהלכות סנהדרין והדבר צריך הכרע, מפני הספק בכונת הפסוק הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא אם הוא אליהו הנביא שעלה למרום, או איש אחר מן הילודים בדור ההוא.

ול"י מוקשים דבריו בזה אנה מצא הרמב"ם להוציא כונת הכתוב אליה הנביא על איש שעתידי להולד, ופשוטו של מקרא על אליה הנביא שעלה בסערה, כי כן נקרא שמו אליה הנביא ארבעה פעמים לבד זה, והרמב"ם כתב בריש דבריו יראה מפשוטן של דברי הנביאים, והלא פשוטו הוא על אליהו הנביא, וגם אנה מצא מקום בדברי חז"ל להסתפק בזה, והלא בכל הש"ס נאמר היא מונח עד שיבוא אליהו, פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, וגם גמרא מפורשת היא בעירובין מ"ג הרני נזיר ביום שכן דוד בא, מותר לשתות יין בשבתות ויר"ט ואסור בימי חול, ושם מבואר שאליהו יבוא ביום שלפניו (ודברי הר"ף בעיני יעקב בדפוס ויילנא לא מצאתיו שמדבר בזה).

הן האמת שהרמב"ם השמיט כל הדין הזה מהרני נזיר ביום שב"ד בא, ותמהו הרבה מפרשים בזה, ונראה ברור דעתו, כי מצינו בסנהדרין צ"ח ב' שספק הוא אי משיח מן חייא הוא או מן מתיא הוא, וגם שם עצמוד א' וכו עם עגני שמיא לא זכו עני ורוכב על החמור, הרי מסתפק הגמרא בזה, והגמרא בעירובין הולך על דרך שמיח מן מתיא הוא ויבוא עם עגני שמיא, ולכן פושט הגמרא שיש תחומין למעלה מעשרה ולכך לא יבא משיח בשבת ויר"ט, והנה הברייתא הזאת סובר שמיח מן מתיא הוא, עכ"פ הדין שיש תחומין למעלה נפשט, אבל באמת אם משיח מן מתיא הוא הלא מסתפק הגמרא בסנהדרין שם, ולכן אין מוכרח מן הגמרא מתי יבוא אליהו, כי אם מן חיי הוא משיח לא שייך שיבוא אליהו ביום הקודם ממש לביאת משיח, כמובן ממילא, לביאת משיח מן חיי, ימשוך זמן רב שיאמינו בו, כמו במשה רבינו שהאמינו בו אחר קריעת ים סוף, כמ"ש ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

אבל זה אי אפשר שהרמב"ם יספק אם אליה הנביא הוא שיבוא קודם יום הדין הגדול, או נביא אחר, מן הילודים, שזה אין שום ספק בשום מקום, ובברור שאליהו הנביא שעלה בסערה אותו ישלח הקב"ה קודם יום הדין הגדול, ולכן נראה ברור שטעות נפל בדבריו, וכן הגהתי בהרמב"ם שלי, וכן צ"ל ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד אליהו הנביא לישר ישראל ולהכין לבם, וכו' ויש

אומרים שקודם ביאת המשיח יבוא אליהו, ושני הדעות מחולקים רק בזה, שדעה ראשונה אומר כי קודם יבוא משיח ואח"כ באיזה שנים מאוחר אם מעט ואם רבות בשנים תהיה מלחמת גוג ומגוג שאז יהיה יום הדין הגדול והגורא אשר לדעה זו הנבואה בישעי' ב' כי יום לה' צבאות על כל גאה ודם וכי' וכן שם כ"ד כ"ה ועשה ה' צבאות לכל העמים בהר הזה משתה שמנים משתה שמרים וכי' וכן כ"ז כ"ז ל"ד ס"ג ס"ד ס"ז, כי הנה ה' באשיבוא וכי' כי באש וכי' ורבו חללי וכי', יואל ג', ד', צפניה ג' לכן חכו לי וכי' כי משפטי לאסוף גים וכי' יחזקאל חכריה גלויים מלחמת גוג, וזה קרא מלאכי הנביא האחרון יום הדין הגדול והגורא, וקודם זה יבוא אליהו הנביא לישר ישראל לקיים כל מצות התורה, בכרי שלא יכלו עם רשעי האומות, אבל משיח יבוא מקודם ביאת אליהו, יכול היות משך שנים רבות, והדעה שניה סובר שביאת אליהו הנביא יהיה קודם ביאת המשיח, ומתי יהיה גוג ומגוג לדעה זו לא מזכיר הרמב"ם ז"ל, כי די לו בזה מה שכותב מיד וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם וכי' שהדברים סתומים הם וכי', ולכן אין ידוע גם אם מלחמת גוג ומגוג הוא יום הדין הגדול והגורא, כי מה שאמר מלאכי הנביא קודם כי הנה היום בא בוער כתנור אמר הגמרא ע"ז שיוציא הקב"ה חמה מגרתקה רשעים נדונים בו, וצדיקים מתענים בו, וע"ז אמר מלאכי בסוף יום ה' הגדול והגורא, וישלח לפניו את אליה הנביא הרבה שנים קודם ביאת המשיח והשיב לב אבות על בנים, בקיצור אין אנו יודעים אלו הדברים ער שיהיו.

ועתה נשוב לענין הסמיכה. הנה אין להרמב"ם ראייה לדעתו זה אשר כל חכמי ישראל בארץ הקדושה יכולין לסמוך איש ויהיה סמוך כרין רק מהפסוק ואשיבה שופטין כבראשונה, והנה לכאורה לדעתו אם יקום איש מזרע דוד המלך ויקבץ גליות ישראל ויושיבם לארץ כקדם וישיב כל משפטי התורה ויבנה בית המקדש, הוא הוא מלך המשיח, ולמה לא יכול הוא לסמוך, כי אם כל חכמי ישראל יחזיקו אותו למלך, הרי יש בכחו לעשות הכל, והוא יסמין ויעשה סנהדרין גדולה וקטנה ושופטים ושוטרים בכל עיר ועיר.

ונראה אשר הרמב"ם ראה וגם דאג אשר תגלות ימשוך עוד ואז ישכח כל ספרי יחוס בנו ולא יודע עוד מי הוא מזרע בית דוד, כי ראה אשר הפאפס וגם שולטני מחמד עוינים להכרית זרע רוד המלך, ובהיות שכונתו להראות אשר עוד ישראל חי, ויעמוד לעולם ועד, ובכל עת יכול לצמוח ולשגשג כנפיו ער שישוב לגדולתו ותפארתו המיועד לו ע"י הנביאים, ולכן כתב גם באם שלא יהיה עורנה מלך המשיח, למשל כמו בימינו, אשר עתה נשכח מי הוא מזרע דוד המלך באמת, כי על שמועות ומכתבים שאינם מקימים לא נוכל להקים מלך בשום אופן, ורק נהג ממלתינו ע"י שרים כמו פרעזידענטען בארצות אמעריקע ושאר ארצות, ומאין יהיו לנו סמוכים, שופטים כבראשונה, ולכן כתב שיש בכחיו להסמין למי שיהיה ראוי לכך, והכל לפי דעתו להראות לכל האומות אשר עם ישראל בתורתו לאמתו, ועודנה עם ישראל ותורתו וארצו חיים.

כ"י גם אם יהיה מלך מבית דוד מקודם והוא לא יהיה סמוך, אם נאמר שהוא יכול לסמוך, מוכח ממילא דאין צריך סמוך מפי סמוך עד משה, וכמו שהמלך מצד

שהוא מוסכם מהעם יכול לסמוך, כן יכולים כל החכמים לסמוך למי שהוא דאוי לכך, כי הסכם כל החכמים בזה הוא הסכם כל העם.

ובעיקר המחלוקה בין הרלב"ח ובין מהר"י ביר"ב במה שכתב הרמב"ם והדבר צריך הכרע הוא פשוט במה שכתב ידאה לי אם כל ישראל יסכימו לסמוך אחד, כדברי הרלב"ח והרדב"ז, וכן נראה אשר הכסף משנה בעצמו ג"כ נוטה לזה, וגם מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה זה היראה לי ג"כ אינו מחליט שמה, וזה כוונתו, ובהיות שפירוש חיבר בלשון ערבי, לזאת לא נוכל לדקדק בו על כל מילה ומילה, רק על כוונתו, ולכאורה מתחילה מטיל ספק באם צדיקים שיהיו כל השלשה מומחים, ואח"כ מיד כתב והמתבאר מן התלמוד שהגדול יהיה סמוך מפי סמוך ושנים שעמו יכולים להיות שאינם סמוכים, ולמה מתחילה מסתפק בזה, וגם בתלמוד אינו מתבאר בפירוש שהשנים שמצדף הסמוך לא היו מוסמכים, ורק סמוך על מה שכתב ידאה לי שאם כל ישראל יסכימו על אחד שהוא גדול הרוד וסמוך, הוא סמוך מכח התורה שלא יהיה ערת ישראל כצאן שאין להם דועה, ומוכרח הוא מפסוק ואשיבה שופטיך, אשר דברי התורה שלא יהיה ערת ישראל כצאן שאין להם דועה והקב"ה הסכים על ידו, הוא משפט לדורות, וא"כ מוכח אשר די חד סמוך, ושנים שעמו א"צ להיות סמוכים, וגם בסוף שמסיים הרמב"ם בפירוש המשנה וזה יהיה בלא ספק כשיכון הבר"ת לבות בני אדם וכו' כוונתו על פסוק הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות וכו' עכ"פ מוכח זה הדין בוודאי שא"צ שיהיו כל השלשה סמוכים, שהלא אליה הנביא הוא רק חד סמוך וע"כ יצדף עמו שנים שאינם סמוכים, ולכן מתחילה מסתפק הרמב"ם בזה אם צריך כל השלשה סמוכים, וכתב והמתבאר מן התלמוד שהגדול יהיה, ועל השנים שמצדף עמו אינו מוכרח בפירוש, ורק מכח מה שיראה לו כשתהיה הסכמה מכל חכמי א"י וכו' הוא מוכרח שהשנים שמצדף עמו א"צ שיהיו סמוכים, ועכ"פ אם נוכל לעשות מעצמינו סמוכים הוא ספק אולי יבוא אליהו לסמוך, וזה יהיה בלא ספק שיבא אליהו, ולכן כתב הרמב"ם בפה"מ וזה יהיה בלא ספק, — ולכן אין דברי הרמב"ם ביד הח' סתירה לפה"מ, כי גם בפה"מ מרמו שיש ספק בזה אם אליהו יעשה ב"ד הגדול, או מעצמינו נעשה בדה"ג, אבל בדה"ג יהיה בלא שום ספק — ולכן לדעתי אין ספק בזה אשר הרלב"ח והרדב"ז צדקו בזה.

עוד זאת מגמרא מגילה ריש פרק שני (י"ז ב') נראה דקבוץ גליות יהיה מקודם מינוי סנהדרין, ולכן נסדר בתפילת י"ח תקע בשופר ואח"כ השיבה שופטינו וברכת מפלת רשעים והתדוממת קרן צדיקים בירושלים, וכיין שניבנת ירושלים בא דוד וכו', עייש ובה"א במהרש"א, עכ"פ נראה שמינוי הסנהדרין יהיה קודם ביאת המשיח, וקבוץ גליות יהיה קודם מינוי סנהדרין, ולכן אם רוב חכמי ישראל המה בארץ ישראל, יש להם כח לסמוך על גדול הרוד, אבל אם רוב חכמי ישראל המה בחוץ לארץ, ובפרט שגדול הרוד הוא ג"כ בחוץ לארץ אין כח בכל חכמי ישראל יושבי אה"ק להשיעם עטרת סמיכה על מי שיבחרו.

כתבתי דברים הללו בלתי מסודרים, כי צריך לסדרם באופן אחד וגם יש עוד הרבה דברים שנוגעים בזה, את דברי הידושלמי ממס' מעשר שני, אשר יש

בו ג"כ פירושים שונים בדברי הירושלמי, מי קודם, אם ביאת המשיח או בנין בהמ"ק. — עכ"פ נראה שאתנו עתה אין שום דבר מוכרע שיהיה כה או כה, כי רק זה נדע בטח שיהיה קבוץ גליות ומלך משיח, וכל דברי התוה"ק ישובו לאיתנם כמו בימי שלמה המלך בלי שום ספק וספק כלל וכלל, כי המבין והיודע רואה זה בעינים כי חש כל העתירות טובות לנו, וקודם שיהיה קבוץ גליות לא יעלה בידינו הסמיכה בשום אופן שבעולם, כמו שלא נשאר הסנהדרין הצדוקין שעשו הפריצים בימי ממשלתם בירושלים קודם החורבן, — ורק נחכה על קבוץ גליות במהרה בימינו ובא לציון גואל.

טיוטא ב' מתשובה בענין סמיכה וסנהדרין

מאת הרב ר' אברהם אבא ווערנער לבנו הרב ר' ברוך חומה

ראיתי קונטרסך ע"ד המחלוקה מענין סמיכה בין גדולי עולם מהר"י בי רב ז"ל, ומהרלב"ח ז"ל, והנה גם התומים בסי' א' הביא דעתם, והנה כפי דעת הרלב"ח אשר הרמב"ם מספק בזה, מפני שאליהו הנביא יבוא קודם המשיח והוא סמוך, לכאורה מוקשה, אם דעת הרמב"ם אשר אליהו הנביא יבוא מקודם בהחלט, אין שום התחלה להביא ראייה מהפסוק ואשיבה שופטין כבראשונה, ורק לפי דברי התומים אשר אמר כי דעת הרמב"ם בסוף הלכות מלכים, שאין ברור כי כוונת הפסוק הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, הוא דוקא אליהו הנביא שעלה בסערה השמימה, ורק יקום נביא מחדש מהילודים או בזמן הגאולה, הוא לא נסמך איש מפי איש, ע"כ בהכרח אשר כל חכמי ארץ ישראל יכולים לחדש סמיכה, אם יסכימו כולם על גדול הדור ליתן בידו כח כל ישראל להודות ולדון.

אבל באמת דברי הרמב"ם כפי שנדפס אצלינו הנוסח שספק לו אם אליה הנביא הוא מי שעלה השמימה, ועודנו בחיים חיותו, או נביא חדש מהילודים, קשים מאוד להולמם, כי מאין לקח הרמב"ם לספק בזה הפסוק ולהוציא מפשוטן על נביא אחר, כי לא נמצא שום ספק בזה בכל דברי חז"ל ואין שום סברה לספק בזה, ואיך שתק לו בע"ד הראב"ד בזה, להשיג לו ע"ז, כי חסרון אמונה ח"ו הוא לספק בזה.

ולכן נראה כי בלתי ספק שבוש יש בנוסח שלנו כי מעולם לא נסתפק הרמב"ם ח"ו בזה, כי ברור שאליהו הנביא שעלה השמימה הוא יושלח משמים לנו ורק הספק איך הוא הסדר, וכך צ"ל בדברי הרמב"ם בפדק י"ב מהלכות מלכים הלכה ב' יראה מפשוטן של דברי הנביאים שבתחילת ימות המשיח (דהיינו לאחר ביאתו) יהיה מלחמת גר"מ וקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד אליהו הנביא וכו' כמו שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וכו' ויש מן החכמים שאומרים שקודם (יהיה מלחמת גוג ומגוג ואח"כ ביאת המשיח ואח"כ יבא אליהו) — (עכ"פ דברי הרמב"ם צריכים להגה, אם כה או כה) — ביאת המשיח יבוא אליהו, וכן נהגתי ברמב"ם שלי, ורק הספק אם אליהו הנביא יבוא קודם משיח, או ביאת המשיח יהיה קודם.

והספק בזה הוא, כי נראה מפשטי המקראות וביותר ביחזקאל הנביא סימן ל"ח פסוק ח' וביותר פסוק י"ד בשבת עמי ישראל לבטח, והוא אחר ביאת המשיח

לפי הסברה יהיה גוג ומגוג, והוא יום הגדול והגדול לפי הסברה, יבוא אליהו מקודם בתחילת ביאת גוג ומגוג להשיב לב אבות על בנים ובזכות זה יהיה מפלת גוג ומגוג באופן גורא ומבהיל ומאוד, כי כן נראה מפשט הכתוב, כי ביאת המשיח הוא קודם מלחמת גוג ומגוג, כי מאין יהיה ישיבת עם ישראל באה"ק בטח בלא ביאת משיח, ואם יהיה ביאת אליהו קודם זמן ביאת המשיח כבוד להבין איך יהיה מלחמת גוג ומגוג, ולא יפחדו מאליהו הנביא שבא מן השמים, ומה שמוכר בגמרא עירובין שיבוא אליהו מקודם הוא דעת יחיד לא מוסכמת, כי הגמרא הזה סובר שגם משיח יבוא מן השמים, ובסנהדרין מסתפק הגמרא, אם משיח מן החיים בפה הוא או מן המתים יבוא מן השמים, ודעת הרמב"ם הולך על דעת שמואל שאין בין העוה"ז אלא שעבוד מלכות בלבד, ויהיה משיח מן החיים. — ורק אליהו הנביא יבוא שהוא מן החיים. —

מכתב ברכה מאת הרב ר' אברהם אבא ווערנער

להרב ד"ר נפתלי אדלער

יום עשירי לסיון תרס"ט לפ"ק.
לכבוד הרב הגאון הנשר הגדול תפארת ישראל נזר ישרון בכל קהילות ישראל בממשלת בריטאניא הגדולה הרב הכולל וכו' וכו' מוהר"ר נפתלי הכהן אדלער טשיף רבי לכל רבני המדינה.

היום זה הוא שמחה וכבוד ותג היוכל לכל אחב"י במדינות אנגלי יום מלאת שבעים שנה לרום מעכ"ת, יום ברכה שנתברך רום מעכ"ת מדבבות פיות עם ישראל, ואשר גם אני בתוך המברכים, ואקה אשד כל הברכות כולם יקומו ויתקומו, ועוד ינוב בשיבה טובה דשן ושמן וירום כסאו בכבוד לאורך ימים ושנים טובים כדצונו וכדצוק כל ידידיו ומוקיריו אשר גם אני בתוכם. אברהם אבא במר"ד יעקב זלה"ה וועדנער.

מכתב מאת דודי הרב ר' ברוך חומה

אלי"צ ת"ו ה' בתקותי. ב"ך אייר' 22 טאי, 5679. B. Homa, Rishon le Zion, Palestine

לבן אחותי תלמיד חכמת הרפואה במכללה בדיטית, בלונדון
מר דוב חומה, ב"י יעלה ויגדל ויצליח למעלה למעלה.

שמחתי נכדי החביב (הרשב"ם ב"ב די ש פ' יש נוחלין בפירושו על המשנה ד"ה "ולא מנחילין", וכן לקמן בפירוש הגמרא קודא לבן אח אחות "נכד") בבשורתך הנעימה כי כלית מלאכתך ויצאת מן השניה אל השלישית. דכב וצלח ע"ד אמת והיית לרופא טוב ומועיל להאנושיות וגם לתפארת להמשפחה. וגם לבית "חומה" אשר קראת עתה את השם עליך.

קראתיך גם "נכדי" מטעם זה: כי הראשון לבית "חומה" נותרתי אני לבדי. ואחי מד אר"י ליב וכנס אחרי והוא בבחינת בן — ואתה השלישי — הוא בבחינת "נכד". ועתה ראה נא לעשות תהלה ותפארת על בית "חומה" וגם אנתנו נשמח בך כי נוסף ת"ח הרפואה אל משפחתנו,
דודך מברכך "ברוך".

מכתב ראשון מאת הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק לאנשי הועד של ק"ק מחזיקי הדת. קודם שובו לארץ ישראל

ב"ה י"א ט"א עטר"ת. לונדון.

לכבוד הועד הנכבד של קה"ק מחזיקי הדת פה"ק יצ"ו. אחי היקרים לפני נסיעתי לאה"ק הנני להגיש לכבודכם את רגשי תורתי על כל החבה והכבוד הנעלה אשר הראתם לי בכל משך זמן שבתי עמכם לשרת אתכם בקודש והנני מקוה בעז"ה שקשר היחש של הירידות העמוקה שבינינו יהי' הולך ונמשך גם אחרי הפרדי מאתכם לעלות לאה"ק, וממקום בית חיינו נהיה מקושרים בקשרי מכתבים, בדבר כל הנוגע לחזוק הרת והיהדות, בכל עניני ההנהגה של השאיפה הקדושה של קהילתם הקדושה, שזכתה להאיר אור הקודש של חזוק דת קדשנו בעיר הגדולה בתבל ובמדינת אנגליה בכלל, ע"י התעוררות הקדושה שלה. אקוה בעה"י שתשאו גם להלאה את דגל הקודש ברמה, בכבוד ובדרכי שלו, ותשתדלו בכל עז שמצב הרבנות של מחזיקי הדת יהי' מצב מכובד ואיתן מעוטר בעטרה של תורה ויראה טהורה והש"ת זמן לכם רועה נאמן, גדול בישראל בתורה ויראה, מוכתר במדות טובות וממלא בדעת ושכל טוב לשם ולתהלה ולתפארת, כדי שהרעיון הקדוש של יסוד מחזיקי הדת יצא אל הפועל בהודו והדרו, ויהי' לברכה לעם ד' יושבי ארץ בריטניה, ושלו' אמת יהי' תמיד ביניכם ובין העדה הכללית, שהיא והרבנות הרישמית הכללית שלה תכיר תמיד את צרקת ררישתכם, ולא תתנגד לכל תיקון טוב וישר בכל הדורי הכשרות וכל פרטי היהדות וטובה לפי רצון יראי ד' החרדים אל רבנו באמת.

והנה עם השוחטים המובהקים שלנו שי' עשינו הסכמה שכל ההדורים והזהירות של עניני השחיטה שהיתה נוהגת כל ימי שבתי עמכם בגולה, יהיו מוזהגים בלא שום רפיון וגרעון, כל משך הזמן הבע"ל עד אשר תתכונן הרבנות של עדתם הקדושה כראוי שימסר הדבר ביד הרב שיהי' יושב על כסאו כבוד הרבנות הגדולה והנכבדה של קהלת הקדש שלכם, שאקוה שעוד יוסיף אומץ ומשמרת לקודש וחפץ ד' בידו יצלח. והנני חותם בזה בכל חותמי ברכות אל הכלל ואל הפרט, יברכם ד' בכל טוב וזכה להתראות יחד בשמחת לבב כל ישראל חברים בהר הקודש בירושלים בחדות עולם בישועת ד' על עמו ונחלתו, כנה"י ונפש יידם אחז באהבתם לעד

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

מכתב מאת נשיא ק"ק מחזיקי הדת ר' בנימין ארי' ליב דייכובסקי, להרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

ב"ה יום ב' לסדר ותארכת ימים. עטר"ת.

למרנא ורבנא מרא מריה דארעא דישראל ה"ה אדמר"ר נאון הגאונים נור ישראל והדרתו כקש"ת הר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א שלום!
הנה הגיע השעה אשר הכ"ג הולך לנסוע קדימה אחרי אשר זכינו להנות מאורו משך שבתו פה עד אשר נפשותינו קשורה בנפשו ולכן קשה מאד עלינו

מכתב שלישי מאת הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

לקה"ק "מחזיקי הדת", ולפרנס הרב ר' בנימין ארי' ליב דייכאווסקי

ירושלים. ב"ח כ"ד אדר שני פעה"ק ת"ו תרפ"א.

שלו' וברכת, באהבה נאמנה, לעדת מי מנה, אוהבי וידידי נפשי, שלמי אמוני עם ד' קה"ק מחזיקי הדת אשר בלונדון, ביחוד לכ' ידידי הפרנס הנאמן הרב הנכבד, זך הרעיון ורב פעלים, מו"ה בנימין ארי' ליב דייכאווסקי שליט"א, וכל אשר לו, ברכת ר' וכט"ס.

אחדשה"ט באה"ד.

הגני בזה מאשר את קבלת ברכתם הנאמנה השלוחה לי מאתם, על סדור הרבנות באה"ק ת"ו, ע"י התלגרף, חן חן לכם אהובים ואוהבים נאמנים, על אותות אהבתכם והגות רוחכם הטובה, המורה לי כי הקשרים אשר נתקשרנו בהם, בכל משך הזמן אשר ישבתי בעדת קדשם לשרתם בקודש בעבודת הרבנות, הנם קשרי אמן אשר לא ירפו ברבות הימים ובחליפות הזמנים ומרחקי המקומות, והגני מבטיחכם נאמנה אחי היקרים, שכמים הפנים לפנים, כן הוא זכרוכם הטוב, אהבתכם הנאמנה וכל אותות הכבוד והחבה הפנימיים אשר הראתם לי בכל משך זמן שבתי עמכם לא יזחו מקרב לבבי, ועל כולם כמה יקרה ונכבדה לי העדה הקדושה והיקרה, אשר חותם התם אמונת אמן וידאת ד' טהורה טבועה עליה באמת ואמונה, קבלו נא אחי הנאמנים, את ברכת תודתי באהבה ויהי נועם ד' עליכם ומעשי ידיכם יכונן ונוכה לחדות פנים בשמחת לב בהר הקודש בירושלים בבא גאולים לציון בשמחת עולם, כנה"י נפש נאמנכם לעד, הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

ק"ק מחזיקי הדת

הזהרה

בפקודת אדמו"ר הגאון האמיתי הר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א
הננו להודיע

אזוי ווי עס איז איבערצייגט געווארען,
אז מען בריינגט צוקלאפטע אייער,
(ארויס געשלאגען פון זייערע שאלען)
פון ווייטע לענדער אין וועלכע עס איז
ניט בעוואוסט אז זיי זיינען כשר.
דאס בעקער אונד יעדער וועלכער קיפט
חלה אדער אנדערע געבעקס, זאלען זיין
פארזיכטיג אז עס זאל זיך ניט געפינען
קיין שום פערמישונג פון דייע אייער.

כאשר נתברר הדבר שמביאים פה ביצים
טרופות, בארגזים ממדינות רחוקות,
שאין שום בידור על הכשרות שלהן.
שכל האופים וכן הקונים פת וכל מיני
מאפה, יהיו זהירים שלא יהיה בהם
תערובות של הביצים הטרופות הללו
הבאות ממרחקים.

ולהשומע יונעם ותבוא עליו ברכת טוב

פרידתכם, אך רוחינו הסוערת תמצא מדגוע בעת נתבונן אל התכלית הנרצה אשר הכ"ג נקרא לכהן פאר בעיד תפארתינו מקום בית מקדשינו תל תלפיות ואמיץ תקותינו כי רב ידיעתו ומדותיו התדומיות אשר חננו ד' יפדוס סוכת שלומו על כל שוכני' כי כולם ידאו כי שם ד' נקרא עליך נחה עליך רוח חכמה ובינה להחזיק שלום כל עמו ישראל, בימיך ובימינו תושע יהודא וישראל מקרב ולב עמוק נברככם כי תהי' צאתכם לשלום וישלח מלאכו לפניכם ובכול אשר תפנו תצליחו. במלאכות סגל חבורה קהל קודש מחזיקי הדת הגני בא על החתום ברגשי כבוד וברכת ציון וירושלים

בנימין . . .

מכתב שני מאת הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

להר"ב ליב דייכאווסקי פדנס קה"ק מחזיקי הדת

בעה"י ט"ו אלול תרע"ט. יפו.

ידידי היקר והאהוב לב מתנה ונפש עדינה הר"ב ליב דייכאווסקי שליט"א פדנס קה"ק מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו, וכב"ב היקרים ש"י לאר"ט וכל אוהבי ואהובי עדת קודש המעוטרה, וכל הנלוים עליהם ברוח דעת ויראת ד' ברוח עצה וגבורה, יהיו נא בעיניהם כאלו פרטתים כולם בשמם, כולם אהובים וברודים, חרותים על לבבי כחותם, ומדי דברי במ זכר אזכר אותם באהבה רבה, וחבת עולמים, חן וכבוד ואורך ימים, ד' אלקי ישראל להם, חבה תמים.

אחדשה"ט באה"ר

מעט אשר זכנו ד' לשוב להסתופף בחצרותיו ולהתנעם מידידות נעימת קודש ארץ חמדת עולמי עד, מכון בית הזבול, הירדן והגבול, הגנו כחולמים מרב דגשות קודש והמוני פגישות ידידות של חבורות ואגודות, ושל יחידים וציבורים, כולם אהובים וברודים, והטרדא דבה, ולא אדע השקט ומדגע, אמנם על הכל גוברת עדנת ידידות אדמת הקודש, אבל נמצתי בגלל כל זאת מחובתי הכבירה, להכיר תודה בכתב לחביבי ידידי היקרים, הצמודים אל לבבי, כל קהל הקודש וכל חביבינו ידאי ד' וחושבי שמו, וכל הקשורים עמנו בקשרי ידידות באהבת קודש, השתולה על מעינות תודה ויראת ד' טהורה, וגם כעת הגני ערין מוקף בהקף הטרדות ואי אפשר לי להאריך לפי כבודם וחבתם, ובטובם יענו ויאמדו סלתנו.

קביעות דירתנו קבענו בע"ה בירושת"ו ובכ"ז מעמד הקשר של יפו והמושבות הוא כמקדם. וגם פה בע"ה תהי' לנו דירה ומשרד בע"ה, כי רבה העבודה והתכונה כעת, וד' יעודנו עד כבוד שמו, ויעודנו לעשות חיל בישראל, לעבודת ד' ועמו, והגני מחכה על דברי כ' חביבי היקרים, להודיעני מכל אשר עמדם לטובה, ומצב העדה הקדושה, בכל הפרטים, ומצב הרבנות והסדרים, יברכם ד' בכ"ט וסוכת שלומו עליהם יפרש והי' זה שלוי וברכת השנים כתיבה וחתימה טובה וכל טוב סלה כנה"י ונפש ידידם עז דושר"ט כה"י מלב ונפש חפצה

הק' אברהם יצחק הג"ל.